

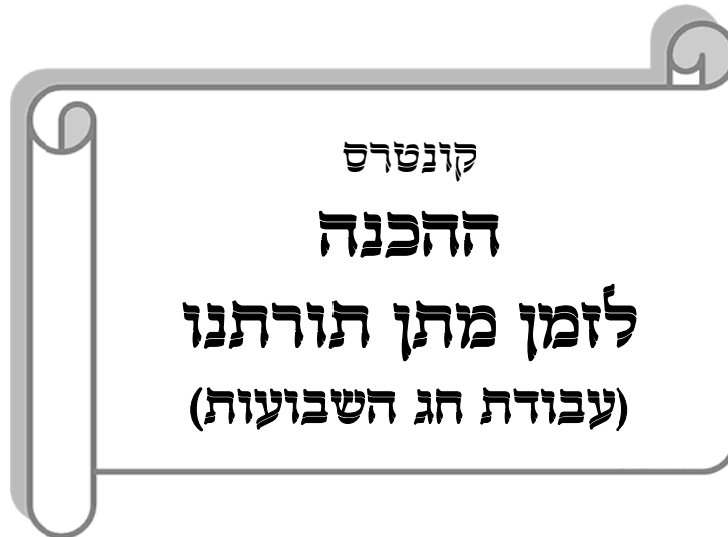
קונטרס

ההכנה

לזמן מתן תורתנו
(עבודת חג השבועות)

(מהדורה שניה)

ניתן להשיג אצל:
משפחת נוימן
קצות החשן 9/6
מודיעין עילית
089744267
0527167567

(מהדורה שנייה)

ביאור כמה מאמרי חז"ל בעניין חג השבועות
וביאור דברי השל"ה הקדוש

ומהם נלמד את הדרך הראויה להתכונן
לחג השבועות-זמן מתן תורתנו
ומה היא העבודה הרצויה לפני הי"ת
ביום הקדוש הזה

חברתי בעזה"י
יהונתן בלאאמו"ר דוד נתן שליט"א **נוימן**
מודיעין עילית

מהדורה שנייה
אייר ה'תשע"ח

הקדמה

קונטרס

ההכנה

לזמן מתן תורתנו

הקדמה

יחודיותו של חג השבועות

אנו עומדים כעת בעיצומם של ימי ספירת העמר, ימי ההכנה לחג השבועות-זמן מתן תורתנו. כמבואר בספרים, בכל מועד בשנה מתעוררות ההשפעות השייכות לאותו מועד. חג השבועות הוא זמן מתן תורתנו, ובו מתחדשת בכל שנה קבלת התורה אצל כל אדם מישראל. ואכן, בכמה מקומות במשנה בגמרא ובמדרשי חז"ל מובא על מעלתו של חג השבועות בו נתנה התורה.

ריבוי סעודה

במשנה במסכת חולין (פג.), המובאת גם בע"ז (ה): **בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים בְּשָׁנָה הַמוֹכֵר בְּהֵמָה לְחֵבְרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, אִמָּה מְכַרְתִּי לְשַׁחֵט ... וְאֵלוֹ הֵן ... וְעָרֵב עֲצֵרֶת ...** . עכ"ל המשנה, וטעם הדין: באותם ארבעה פרקים רגילים לעשות סעודות, וסתם לוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד, לכן יש להודיע לקונה שהיום מכר אמה או בתה, כדי שלא ישחוט היום, ויעבור חלילה על "אותו ואת בנו". התוס' בע"ז כתבו: "ויש מפרשים דבהנך ד' פרקים טעמא רבא אית בהו ... ועצרת כדאמרינן בפרק אלו דברים הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם". עכ"ל התוס'. בפשטות נראה שמדובר כאן על מציאות שנהגו להרבות בסעודה. אמנם, המ"ב (סי' תקכ"ט, ס"ק י"א) כתב: "ואיתא בע"ז דף ה' שתקנו להרבות בסעודה ביו"ט הראשון של פסח ובעצרת ...". עכ"פ, נמצינו למדים שכבר בזמן המשנה נהגו (או אפילו תקנו) להרבות בסעודה בחג השבועות, ולפי הרבה ראשונים הטעם הוא "יום שנתנה בו תורה".

בגמרא במסכת פסחים מבואר: א"ר אלעזר הכל מודים (כלומר, גם ר' אליעזר הסובר שאין לו לאדם אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה) בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא. ופירש רש"י: דבעינן נמי לכם. שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו. והתוס' בד"ה **הכל מודים** כתבו: הא דבעי ר"א בעצרת לכם לאו דוקא מקרא אלא מסברא.

ובגמ' שם מבואר עוד: מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי. עצרת יום שנתנה בו תורה וכו' (פירוש: מר בריה דרבינא היה יושב כל השנה בתענית, חוץ משבועות ופורים וערב יום כפור. והטעם שבשבועות לא התענה: יום שנתנה בו תורה). ועוד שם: רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא.

קבלת התורה בכל שנה

בירושלמי בראש השנה (פרק ד', הלכה ט') נאמר: בכל הקרבנות כתיב חטא (כלומר, בכל קרבנות מוספי הרגלים כתוב 'שעיר חטאת') ובעצרת אין כתיב חטא (בשעיר חטאת של שבועות כתוב רק 'שעיר עזים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם ולא כתוב חטאת). אמר להן הקב"ה מכיוון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם.

ההכנה לזמן מתן תורתנו

בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא י"ב) נאמר על קריאת פרשת בחדש השלישי בחג השבועות: אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה.

מכל מקורות אלו משמע שבחג השבועות בכל שנה מתחדש עניין קבלת עול תורה.

העולם נידון על התורה

השל"ה הקדוש במסכת שבועות כתב: ... כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא. וזה לשון התולעת יעקב: ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם ... כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן ... והעולם נדון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה. עכ"ל וע"ש.

בפשטות משמע שבו ביום נדונים על ביטול תורה, אך רבים מרבותינו פירשו שביום זה נידון כל אחד ואחד גם על עלייתו בתורה במשך השנה הקרובה.

וכן במקורות רבים נאמר על גדלותו של היום הזה.

ואכן, בישיבות מקובל בתקופה זו להרבות בדברי חיזוק בלימוד התורה כהכנה לזמן מתן תורתנו. גם בחג השבועות עצמו, מקובל להרבות בלימוד תורה יותר משאר ימים טובים. המנהג להיות נעורים כל הלילה (שנוסד על ידי תלמידי האר"י הקדוש), נפוץ כיום בכל תפוצות ישראל, וכמעט ולא נמצא בין הלומדים מי שאינו ער בלילה הקדוש הזה. מלבד הלימוד בלילה, ניתן למצא רבים שגם ביום עצמו (לאחר סעודת יו"ט) מרבים בלימוד התורה יותר מכל יום.

על מעלת הלימוד בליל שבועות כתבו רבים, ואכמ"ל.

והנה, במעשה הנורא הידוע שהביא ר' שלמה הלוי אלקבץ מרבינו הבית יוסף מובא שאף ביום עצמו לא ישנו כלל. אמנם, בזמננו רוב בני האדם אינם מסוגלים להיות עירניים במשך עשרים וארבע שעות רצופות, ומוכרחים לנוח מעט לאחר הלימוד בליל שבועות. כתוצאה מכך, סדרי הסעודות ושאר הנהגות היום אינם כשאר ימים טובים, כי חייבים להתאימם עם זמני המנוחה שאחר הלימוד בלילה.

עבודת חג השבועות

עבודתנו ביום זה

רבים מאד שמים דגש מיוחד על שני עניינים בחג השבועות (ואת כל עבודות והנהגות היום מתאימים לפי זה):

א. המנהג ללמוד כל הלילה

ב. דברי השל"ה ששבועות הוא יום הדין על לימוד התורה

העניין הראשון: המנהג ללמוד כל הלילה נפוץ כל כך עד שבקהילות רבות אם נשאל ילד "מה עושים בחג השבועות?", בדרך כלל נקבל ממנו את התשובה: "לומדים כל הלילה". יתכן שיפרט עוד כמה ממנהגי החג כגון: קישוט הבית -ואולי גם ביהכ"נ- בירק, אכילת מאכלי חלב, ועוד, אך הדבר הראשון בו יתמקד יהיה הנושא הנזכר.

אגב, אפילו מבנות הפטורות מלימוד תורה ובודאי שאינן חושבות לקיים מנהג ישראל להיות נעורים כל הלילה- נוכל לשמוע פעמים רבות שמהות חג השבועות היא: לימוד תורה (של הבנים כמובן). נדון בכך לקמן.

הקדמה

העניין השני : דברי השל"ה שהובאו לעיל, לפיהם חג השבועות הוא יום הדין, ובו נידון האדם על עלייתו בתורה במשך השנה. רבים מפרשים כאילו בדברי השל"ה מבואר שעיקר מצוות היום בחג השבועות, הוא : ללמוד תורה בכל רגע פנוי מכניסת החג ועד צאתו.
כאן המקום לציין כי אף אם בדברי השל"ה הקדוש נאמר כי נידונים אז על לימוד התורה, לא נאמר שם מה יעשה כדי לזכות בדין. מסתבר שאדם שרוצה לזכות בדין צריך לעשות את המוטל עליו. כלומר, בחג השבועות נידון האדם על עלייתו בתורה, ולפי מה פוסקים לו זאת? לפי קיום חובתו ביום הזה, ולפי השמחה ששמח בקבלת התורה. מהי קיום חובתנו? יבואר לקמן.

ושמחת בחגך ושמחת מתן תורה

נעיין בדברי חז"ל ובפוסקים כיצד היא ההנהגה הנכונה בחג השבועות. מצוה דאורייתא לשמוח ביו"ט. כיצד מתקיימת מצוות זו? מבואר בגמ': בזמן שבית המקדש קיים, אין שמחה אלא בבשר, דהיינו בשר שלמים. ובזמן שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביי (יבואר לקמן). עוד מבואר (והעתיקו כן כל הפוסקים להלכה) שנשים משמחן בבגדים חדשים. לגבי קטנים לא מפורש בברייתא ובגמ' כיצד משמחם, אך הפוסקים למדו (ממה שנאמר לגבי ארבע כוסות) שלקטנים מחלקים קליות ואגוזים. כמובן שבזמננו שמחים התינוקות במיני מתיקה הנפוצים, אותם הם אוהבים.

בהמשך נבאר כיצד יש לקיים סעודות יו"ט (בכל יו"ט), אך קודם כל עלינו לזכור את הגמ' בפסחים שהובאה לעיל, כי בחג השבועות צריכה להיות שמחה יתירה. כלומר: מלבד הציווי שנצטוונו על השמחה (כבכל יו"ט), נוסף עניין של "יום שנתנה בו תורה" (כפי שהובא לעיל). וכפי שכתבו התוס' שלומדים זאת מסברא ולא מקרא.

חינוך הקטנים

ככל מצוות התורה, גם במצוות שמחת יו"ט יש לחנך את הקטנים, וודאי שאף הנשים חייבות בשמחה. מהסיבות שאבאר לקמן, בחג השבועות יש שאינם מבינים נכון את מהות עבודת היום, ומסיבה זו בבתים רבים מתקשים לשתף את הנשים במצוות החג, ואף את הבנים הקטנים משתפים בצורה לא נכונה. הנשים אולי שמחות בכך שהבעל הולך ללמוד תורה (ואולי מרגישות שמצוותן בחג היא לשמור על הילדים שלא יפריעו לאבא והבנים לישון אחרי הקידוש), הילדים שמחים בכך שנשארים ערים כל הלילה (או רובו של הלילה, עד שיתעייפו או עד שאבא יבין שהילד צריך כבר לישון). בשביל הבנות שבבית, זהו יום כמעט ככל שבת שבמשך השנה, אולי אפילו פחות מכך.

חיוב הקטנים במצוות הוא רק מדין חינוך. כלומר, עלינו כהורים מוטל הציווי לחנכם למצוות, כדי שכשיגדלו ידעו לקיימן כראוי. כאן המקום לציין נקודה אותה אני מדגיש בהזדמנויות רבות: הדבר היחיד שבאמת שומר על ילדינו הקטנים ביותר כשומרי תורה ומצוות (בכל גיל לפי הבנתו), הוא: הרגשת החוויה הרוחנית מקיום המצוות. כמובן שיש גם פרסי עידוד, או לחילופין עונשים¹, יש את האווירה החברתית ("מה יאמרו?"), יש את הפחד מההורים, ויש גם את ההרגל, אך מה שבאמת שומר זה החוויה הרוחנית מעצם קיום המצוות. נכון, לא בכל מצווה מרגיש הילד חוויה כזאת, אך החוויה הרוחנית שבמצווה אחת, משפיעה גם על מצוות אחרות.

החינוך הטוב ביותר בנוגע לחג השבועות, הוא להחדיר לילד כמה שיותר את השמחה ביום הזה יותר מכל יו"ט, מטעם שביום זה נתנה תורה. הילד רואה את אביו שמח, ומבין ומרגיש שאבא שמח בקבלת התורה.

הזכרתי לעיל שיש העושים את מנהג הלימוד בליל חג השבועות לעיקר. כמובן שילדים רבים רוצים גם הם "ללמוד כל הלילה". ואכן, אם הילד מקבל את ההרגשה שמצות היום היא ללמוד כל הלילה, מסתבר שזה מה שינסה לעשות (בדיוק כמו שאוכל מצה בפסח ונוטל לולב בסוכות וכד'), אך בדרך כלל אין לו מכך שמחה. נכון, הוא יקבל את הממתקים והפרסים וכד', הוא יספר לכולם שהוא נשאר ער כל הלילה (בלי לפרט כמה זמן באמת למד בלילה), אך אין זו שמחה בעצם. ילד צריך לשמוח בחג עצמו. יתירה מזאת, רוב הילדים אינם אוהבים ללמוד (זו מציאות!! ואין זו חלילה בעיה), והשמחה הגדולה שיש להם לאחר החג או אף בחג עצמו אינה מעצם הלימוד, אלא פועל יוצא, ולא זו מצוות שמחת יו"ט.

¹ אגב, בנושא זה של שכר ועונש בחינוך, וכן על "מתוך שלא לשמה וכיו", ישנן כמה טעויות הרווחות כיום בצבור. הרחבתי את הדיבור על כך במקום אחר, ועוד חזון למועד.

כמובן שאיננו בונים את עצמנו על דרך השלילה, אלא מתמקדים בחשיבה מה מוטל עלינו כהורים או כמחנכים לעשות. לפני שבכלל מתחילים לחשוב על הבעיה של ילדים הנשארים ערים כל הלילה, יש לחשוב טוב על הדרכים לגרום לילדים שירגישו היטב את שמחת החג ושלא ירצו לוותר בשום אופן על הסעודה, על הקידוש החלבי בבוקר, או על כל תכנית אחרת במהלך החג.

ע"י לקמן פרק 'לימוד ליל שבועות' תת פרק 'השתתפות ילדים בלימוד ותכניות ליל חג השבועות', אודות ההנהגה הנכונה של הילדים בליל חג השבועות.

הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס

בקהילה אחת קיימו לפני מספר שנים תכנית מיוחדת לחג השבועות: מלבד השיעורים וסדרי הלימוד בליל חג השבועות, הוסיפו עוד מספר שיעורים לילדים בצהרי חג השבועות, ובין מנחה לערבית וכו'. אחד המארגנים סיפר לי בגאווה על כמה ילדים שבמשך החג חוץ מזמני השינה והסעודות, למדו כל היום כולו (הוא סיפר על כמה ילדים שהשתתפו בכל המסגרות, ונקב במספר השעות אותן למדו במשך החג). שאלתי אותו מדוע לא ארגנו לילדים (שלמדו והשקיעו כל כך הרבה בליל החג) גם איזו מסיבת שמחת חג בסוף היום. הוא לא הבין את שאלתי, הרי כל אחד מהם השתתף בסעודת יו"ט בביתו, למה הם צריכים לאכול יותר?

אגב, בהזדמנות אחרת שמעתי כאלו שמנסים (ברצינות, או בדרך שחוק) לעקם את הפשט ולהסביר את דברי הגמ' שהובאו לעיל 'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס', כי החידוש הוא שאפילו שיש ללמוד כל היום, בכל זאת צריך גם לקיים סעודת יו"ט, וזו הכוונה "בעינן נמי לכס".

אין דרכי להזדקק להסברים "למדניים" מסוג זה, אך מכיוון שיותר ויותר נשמעים בקרב בחורים ואברכים (ואפילו אצל ילדים) רעיונות מסוג זה, אני מוכרח להתייחס לעיוות שבהסבר זה:

א. הסבר כזה הוא מסוג ההסברים הנפוצים בשנים האחרונות על ידי כאלה שמחליטים על "שיטה" או "דרך" מסויימת (פעמים רבות מדובר בכלל בחולשה מסויימת שיש לאדם, ובמקום לתקן את עצמו, הופך את חולשתו ל"שיטה"). לאחר שה"שיטה" קיימת, הוא מנסים לשכנע את עצמם שדרכם נכונה, ואז מחפשים מקור בדברי חז"ל לפשט זה. יש מהם שמכינים את עצמם מראש לקראת סתירות לשיטתם, ומראש מסבירים כל שמעתתא או אגדתא בצורה שתתאים או לפחות לא תסתור לרעיונם. כיוצא ב, הסבר מסוג זה.

ב. כל הלומד את הסוגיה מבין כי מימרא זו מתייחסת לשיטת ר' אליעזר בלבד, הסובר כי שמחת יו"ט רשות, ובא לומר שבחג השבועות אין הדין כן, אלא בעינן נמי לכס (אולי לא כמו ר' יהושע הסובר שחצין לכס), אך ודאי שלשיטתו ביו"ט של שבועות צריך להרבות בסעודה לכל הפחות מצד יום מתן תורה.

ג. למעשה הלכה נפסקה כר' יהושע ששמחת יו"ט מצוה, וא"כ לדידן אין נפק"מ במימרא זו. יש אולי נפק"מ בסברא של "יום שנתנה בו תורה", שיש להרבות בסעודה בו ביום, אפילו אם לא היה יו"ט.

אם כבר הזכרנו את מחלוקת ר"א ור"י אם שמחת יו"ט רשות או מצוה, אי אפשר שלא להזכיר תופעה הקיימת בקרב בחורי ישיבה מסויימים: שמעתי על בחורים שמכניסת חג השבועות ועד צאתו - חוץ מתפילות וסעודות - יושבים ולומדים בהתמדה². שמעתי מכאלו שלא "זכו" להגיע ל"דרגה" כזו, אך ממש מקנאים באלו שמסוגלים לכך. יש הורים ומחנכים שמעודדים בטעות את התופעה הזו. כעת נעיין מקורותינו ונבדוק האם אכן יש מקור להנהגה מסוג זה.

² וכפי ששמעתי מאברך ת"ח שעשה כן בבחרותו: "לסעודות, יורדים לחדר אכל ואוכלים רק כדי לצאת ידי חובה, ומיד חוזרים לבית המדרש להמשיך ללמוד". יודגש כי אותו אברך סיפר לי זאת בצער על מעשיו כבחור ישיבה. כיום הוא מבין שלא זו הדרך הנכונה לחגוג את "זמן מתן תורתנו", ומחנך את ילדיו לעבודת ה' בדרך הראויה.

לשון הברייתא בה מובאת מחלוקת ר"א ור"י: ר' אליעזר אומר אין לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. ר' יהושע אומר חלקהו חציו לה' וחציו לכם.

כלומר, לפי ר' אליעזר שמחת יו"ט מצוה. אמנם, כתבו התוס' בביצה טו: ד"ה או אוכל ושותה: ומ"מ אמר להו (ר' אליעזר לתלמידיו) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים משום שמחת יו"ט. כלומר, גם לפי ר' אליעזר אף מי שחפץ לשבת ולשנות כל היום מצוה לאכול ולשתות ביו"ט סעודה עם דברים מתוקים שאינו רגיל בהם בשאר ימות השנה. אמנם, כל זה בכל יו"ט. אך בחג השבועות-זמן מתן תורתנו גם ר' אליעזר מודה שיש להרבות בסעודה. נמצינו למדים כי אותם אלו שמקדישים את כל חג השבועות אך ורק ללימוד תורה ולתפילה (ולזמני הסעודות מקדישים זמן מועט ביותר, ולעיתים "כמי שכפאו שדי"), הם בעצם מקיימים בחג השבועות את שיטת ר' אליעזר (שלא נפסקה להלכה) בשאר יו"ט, חוץ משבועות.

עוד טעות נפוצה (הבאה מאותו שרש): לא אחת יוצא לי לדבר בעניין שמחת יו"ט של חג השבועות, ואני שומע את הטענה: "בשבועות שמחים עם התורה". יש כאלו שמנסים גם להחדיר לילדיהם הקטנים את המשפט המוטעה הזה. אין ספק שלתנאים ואמוראים שהרבו בשמחת החג, היו מושגים אמיתיים של "שמחה בתורה" יותר מכל אברך/בחור/ילד בן זמננו, ובכל זאת דברו על שמחת הגוף.

אגב, במסגרות הלימוד אותן אני מנהל, אנו מקיימים בכל שנה בחג השבועות אחה"צ מסיבה גדולה של שמחת יו"ט לתלמידים. שם אנו מגישים כיבוד רב כראוי לשמחת קבלת התורה. באחת השנים הזמנתי את אחד הבחורים, ובין השאר ניסיתי לשכנע אותו שיבא ויוכל להוסיף בקיום מצוות שמחת יו"ט. התשובה שקבלתי ממנו היתה (איך לא?): "כבר קבעתי חברותא בשעה הזאת. אני שמח עם התורה"³.

חינוך הבנות

אם חושבים שאת הבנים אפשר לחנך למצוות בכך שמרגילים אותם אט אט להשאר ערים כל הלילה, ומסבירים להם על "שמחה של תורה" וכד', מה נעשה עם הבנות? כנראה שבשנים האחרונות חשבו הרבה על השאלה הזו, ויש שהגיעו למסקנה מעניינת: נחדיר גם לבנות את המושג "יום דין" (על מה? על עלייתן בתורה? אולי). עכ"פ, שמעתי שלאחרונה מעודדים גם את הבנות להרבות בתפילה ביום הזה, להרבות בקריאת תהלים וכו' וכו'.

יתכן שיש בנות שמאד מאד נהנות מקריאת תהלים וריבוי תפילה, אך ברור לי שכל ילדה נהנית מממתק מיוחד הרבה יותר ממה נהנית מקריאת תהלים. נכון, "זה לא סותר, אפשר גם זה וגם זה. מה הבעיה לקרא תהלים בין הסעודות?", ועוד כהנה וכהנה טענות על דברי, אך בסופו של דבר עלינו להחדיר לילדינו כי עיקרם של שלשת הרגלים הוא מצוות שמחת יו"ט. איני מאמין שאפשר להחדיר זאת לילדות בצורה כזאת. הרי כל השנה (מסתבר שאפילו בעשי"ת וכד') הן אינן מורגלות בכך. כעת מגיע חג השבועות, ומה עליהן לעשות? מסבירה המורה הצדקנית: הבנים הולכים ללמוד כל הלילה, ומתפללים על עלייתם בלימוד, והבנות... מרבות באמירת תהלים ביום הקדוש והנורא הזה".

³ מעניין למה בימים בהם איננו מצווים על שמחת יו"ט, (כגון: ליל ששי בבין הזמנים, ולפעמים אף באמצע הזמן), איננו שומעים מהם משהו על חומרת העוון של ביטול תורה.

איני יודע בהוראת מי, אך עובדה היא כי לאחרונה מתחילה להתפשט בצבור הנהגה שלא ידוע מי חשב (או חשבה) להנהיגה, והיא: אמירת תהלים וכד' על ידי נשים ובנות באשמורת הבקר של חג השבועות⁴. ניתן להתקל בפרסומות על כך בערב חג השבועות. כמובן שאי אפשר להכחיש שמדובר ביו"ט, אך מה שמסבירים לבנים אפשר להסביר גם לבנות: "בשביל לשמוח לא צריך לאכול הרבה, מספיק לאכול סעודה ובזמן הנותר להרבות בקריאת תהלים". סיפר יהודי שאירח בביתו בסעודת יו"ט משפחה של בעלי תשובה. במהלך כל הסעודה, החזיקה האורחת ספר תהלים בידה, ובכל רגע נתון קראה מתוכו.

עבודת ה' בשמחה

הארכתי כבר בעבר בכמה הזדמנויות, כי הסיבה לגישה זו היא בדרך כלל הסתכלות לא נכונה על עבודת ה' על ידי אכילה ושתייה ושמחה. אנו נתקלים בתופעה דומה לזו, גם בפורים (תופעה הצוברת תאוצה משנה לשנה), וכן בעוד הזדמנויות (אך בפורים התופעה קשה יותר). ברור שהם מבינים שיש מצווה של שמחת יו"ט, ודאי שהם מבינים שיש בזמן מתן תורתנו עניין של ריבוי סעודה, אך קשה להם לקבל רגשית את העובדה כי על ידי אכילה ושתייה ושמחה עובדים את הקב"ה⁵.

וכך, כשמתקרב חג השבועות, מתכוננים כולם ל... "יום הדין" הקרב ובא. מה עושים כדי לזכות בדין? ביום הדין על התורה יש ללמוד בכל רגע פנוי (כמובן, הקב"ה העמיד אותנו בנסיון וצוונו לשמוח גם ביו"ט הזה. אין ברירה, מוכרחים גם לעשות סעודה. נו, אבל כדאי להזדרז בה). כמובן שאין זו גישה נכונה. אדרבה, בחג השבועות יש להרבות בסעודה יותר מכל יו"ט⁶.

ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת. ידוע שבדתות מסויימות נהוג כי הכמרים ואנשי הדת פרושים כביכול מכל הבלי העולם הזה (כך באופן רשמי בלבד, אך למעשה ידוע כמה הון ועושר מקבלים הם ממוסדות הדת שלהם). בתורתנו הקדושה אין הדבר כן. אדרבה, אנו מצווים לעבוד את הקב"ה גם על ידי אכילה ושתייה.

⁴ לי אישית מזכירה הנהגה כזאת (כשמתבצעת בצורה ציבורית) את הנהגות "נשות הכתל". ויתכן מאד שאכן, השרש הוא אחד. כמה כואב לראות נשמות טהורות שבאמת מחפשות משמעות לקיום מצוות אשר עניינן וטעמן נמסר לנו בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה. תחת זאת, מחפשות אותן נשמות משמעות בצורה מעוותת. כואב שבעתיים לשמוע על הורים, מחנכים ומחנכות ועוד, שאינם יודעים לתת לאותן נשמות טהורות את הטעם האמיתי בקיום מצוות התורה.

⁵ במהדורה הקודמת של קונטרס זה, ציינתי כי אולי בשמחת תורה לא מפריעה להם ההרגשה הזו, כי אז רוקדים עם התורה. בחרף האחרון, לאחר חג הסוכות שוחחתי על הנושא הנזכר בקונטרס זה עם בחור ישיבה. כשהזכרתי עניין זה (של שמחת תורה), עדכן אותי מיד שטעיתי בהשערה זו; בבית כנסת מסויים הודיעו השנה על סדר לימוד מיוחד ביום שמחת תורה אחה"צ (תמורת מלגה נאה ומכובדת כמובן). לא נכנסתי לפרטים, אך מה שהבנתי שמדובר במסגרת לימוד לבחורים, המתקיימת בערך מהשעה 3:00 אחה"צ עד צאת החג לפי זמן ר"ת (כמובן שכל אחד יכול לבחור לעצמו את השעות, אך מסתבר שבחור שנכנס למסגרת כזו, ינסה להרבות ככל היותר בלימוד התורה). נו, אז גם שמחת התורה ביום שמחת תורה כבר מתחיל להפריע להם.

⁶ בשנים האחרונות יש שמנסים להפוך גם את פורים למשהו דומה (גם בפורים קבלו את התורה), ואת עניין "ימי משתה ושמחה" – מהותו של היום – מנסים לדחוק לאיזושהי פינה. יותר ויותר נפתחות מסגרות לימוד בפורים (יש אפילו מסגרת של חמש שעות לאחר ותיקין). לפני פורים האחרון שוחחתי עם אברך יקר על ליל פורים. שאלתיו מה הוא עושה עם הרמ"א שכתב להרבות קצת בסעודה גם בליל פורים (והב"ח האריך בגודל החיוב מדין יו"ט)? הוא ענה: "כתוב ברמ"א "להרבות קצת", אפילו אם אתה אוכל כפית של משהו טעים, יצאת ידי חובה". איני יודע מה הוא מגדיר "סעודה", אבל אם זו ההגדרה של להרבות קצת בסעודה, היתכן כי גם סעודת שבת נראית אצלו כך? לא הצצתי לראות כיצד מתקיימת אצלו סעודת פורים עצמה, אך אני יכול לנחש שכנראה הוא אוכל אז "שתי כפיות של משהו טעים" ומיד חוזר ללמוד.

ההכנה לזמן מתן תורתנו

וכפי שמובא בספר הכוזרי (מאמר שני, פרק נ"י) דברי החבר למלך כוזר: ותורת משה לא העבירה אותנו בפרישות אך בדרך השווה ולתת לכל כח מכחות הנפש והגוף חלקו בצדק מבלי רבוי ... וכללו של דבר כי תורתנו נחלקת בין היראה והאהבה והשמחה. תתקרב אל אלקיך בכל אחת מהנה. ואין כניעתך בימי התענית יותר קרובה אל האלקים משמחתך בימי השבתות והמועדים כשתהיה שמחתך בכונה ולב שלם. ... ואלה הדברים לא הניחה אותם התורה מופקרים אבל כולם תחת מסורת ... ושיער מה שראוי להם מהמנוחה והתנועה ... ע"ש.

יש שאינם מסוגלים להבין (ואולי יותר נכון: להרגיש) זאת. זהו ההסבר לכך שמנסים לדחוק ולהמעיט את עניין השמחה הכולל ריבוי סעודות וכד'. אך עדיין לא מצאתי הסבר לתופעה שדווקא בזמנים בהם אנו מצווים על השמחה ועל הסעודות, קמים כאלו שמנסים לא רק להמעיט בעניין השמחה, אלא אפילו למצא לה משמעות אחרת.

נראה שיש כיום סוג חדש של "יצר הרע": במקום לבטל קיום מצוות ח"ו, מציע היצר הרע לקיים את אותן פעולות אך בזמן אחר: בזמן בו בעצם אין כל מצווה בעשיית אותה פעולה.

בקהילה מסויימת קיימו בפורים שלשה סדרי לימוד (א. בליל פורים. ב. שעה לפני או אחרי תפילת ותיקין. ג. במוצאי פורים). לאחר קצת יותר מחדש, כלומר, בימי בין הזמנים של חדש ניסן, קיימו באותה קהילה טיול ענק לבחורי הישיבה. הטיול היה ביום חמישי, ובסיומו של הטיול - כלומר בליל ששי - התקיים "זיץ" בו שרו שירים במשך כל הלילה (או רובו). עכ"פ, סיפר לי בחור שהיה שם והלך לישון בשעה 3:00 לפנות בקר, אך "היו הרבה שנשאר שם עוד". מדוע מי שחשש לביטול תורה (או להידור במצוות לימוד התורה) דווקא בפורים (בו נצטוונו על משתה ושמחה), לא חשש לביטול תורה (ומסתמא גם ביטול תפילה בזמנה, ועוד. ואכמ"ל) גדול כל כך בליל ששי של חדש ניסן?⁷

דוגמא נוספת: יום ל"ג בעמר. בפוסקים כתוב שביום זה מרבים קצת שמחה וא"א תחנון. בקהילות אשכנז ואושטרייך נהגו לערוך אז סעודות לבני הישיבות ולתלמידים. בפשטות, טעם השמחה ביום הזה הוא מפני שבו פסקו תלמידי ר"ע למות (כך לפחות לפי מסורת אשכנז). יש שקבלו במסורת טעמים אחרים על פי חכמי הקבלה הספרדיים. לא אכנס כאן לנושא זה, אך אציין כי בקרב אלו שהפכו את חג השבועות ל"יום הדין" וכדומה, לפני כעשרים שנה - ואף פחות מכך - כמעט ולא הכירו את עניין המדורות בל"ג בעמר.⁸ בשנים האחרונות נפוץ כל כך עניין המדורות בהדלקה המונית עם הרבה תפאורה חיצונית מסיבי לנושא. אט אט נכנס ל"ג בעמר לרשימת החגים השמחים ביותר.

אף באותן ישיבות בהן אסרו את הנסיעה למירון בל"ג בעמר (ושוב, איני נכנס כאן לנושא השנוי במחלוקת, אלא רק לגופו של עניין), כיום ניתן למצא בחורים רבים שנוסעים למירון (בכמה ישיבות מסוג זה, ניתן לקבל על כך אישור רשמי). נסיעה למירון וחזרה כולל השתתפות מועטת בשמחה הגדולה שם, זהו עניין הלוקח לכל הפחות שש שעות (לנוסעים מאזור המרכז). לא באנו לדון כאן בעניין שמחת ל"ג בעמר במירון, אך כו"ע מודים כי חיוב השמחה בחג השבועות גדול מעניין השמחה בל"ג בעמר. לא מובן כיצד יתכן שאף בקרב צבור גדול הנוסע למירון בל"ג בעמר ניתן לשמוע דיבורים הכוללים מיעוט שמחה בחג השבועות בו נצטוונו על השמחה בגלל קבלת התורה.

⁷ נכון, בין הזמנים נקבע על ידי רבותינו ראשי הישיבות בכל הדורות, וכבר פסקו שאין לבטלו, אך האם יש עניין בדווקא לגרום ביטול תורה כזה גדול? ועוד בליל ששי? היסוד ושרש העבודה מביא בשם האר"י הקדוש על העניין ללמוד בליל ששי כל הלילה. מסתבר שמשם הגיע עניין ה"משמר" בליל ששי. מאוחר יותר הפכו בחורים רבים את "ליל ששי" לזמן של רפיון ובטלה. כיום מכניסים כבר מהדלת הקדמית את המושגים הקלוקלים הללו (בכל עיר ניתן לקרא פרסומות על "ליל ששי עם צ'ולנט וקוגל" וכד'). כנראה שזה כבר הגיע מהמושג הרחובי "סופ"ש".

⁸ אולי בתור תחביב לילדים, אך לא בצורה כל כך רשמית של הדלקה על יד רב הקהילה או לחילופין: מכירת ההדלקה, לימוד אבות ובנים לפני ההדלקה, ושאר כיוצ"ב.

ושמחת בחגך

אם אפשר עוד איכשהו להבין או לפחות ללמד זכות על יחס מסוג זה לחג השבועות (יום קבלת התורה, ויום הדין על התורה, ועוד), מה נאמר על פורים שנקבע ליימי משתה ושמחה? כיצד יתכן שאברכים ההולכים ללמוד כמה שעות בליל פורים, מוכנים לוותר על קביעות עתים של סדר גי' וללכת בליל לייג בעמר לחגוג עם ילדיהם מסביב למדורה?⁹

כפי שהקדמתי, לא באתי להמעיט כאן משמחת לייג בעמר, אלא רק להעיר כי השמחים בלייג בעמר שהשמחה בו היא בגדר מנהג, ישאו קל וחומר בעצמם וימצאו את הדרך להגיע לשמחה גדולה יותר בחג השבועות ובשאר ימים טובים בהם נצטוונו. אם בכל זאת אינם מסוגלים להגיע לכך, כנראה שמחתם בלייג בעומר (ואף בימים בהם לא קיים כלל עניין השמחה) היא תחליף לשמחה עליה נצטוונו.

מנין מגיע אותו יצר הרע שכל כך דוחף להעביר את עניין השמחה ממקום שנצטוונו עליה למקום שלא נצטוונו עליה (או למקום שנצטוונו עליה פחות)?

והנה, כעין מה שהובא לעיל מספר הכוזרי, כתב בספר החינוך (מצוה תפ"ח) בטעם מצוות שמחת החג: משרשי המצוה לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרקים כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים ואל המנוחה ואל השינה. ורצה הקב"ה לזכו אותנו אנחנו עמו וצאן מרעיתו וציונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשינו. והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו. ואז בעתים ההם ציונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו ... ואשר עמו התבוננות מבלי החפץ בקטרוג ימצא טעם בדברי. עכ"ל.

הנה כי כן, לקחו להם את השמחה בזמן בו יקיימו בשמחתם מצוה דאורייתא, כעת יחפשו את השמחה בזמנים שאינה מצוה. החדירו בהם זלזול בעניין סעודת יו"ט של שבועות, ימצאו במקום זה "ערב גבינות ויין" או מנגל באיזה ליל ששי (נו, זה לא באמצע ה"סדר", זה בסה"כ ליל ששי).

היטיב להגדיר זאת אחד מגדולי המשגיחים של הדור הקודם זצ"ל: הקב"ה רוצה שנהנה מהעולם הזה, ומלמד אותנו בתורה באיזה אופן לעשות זאת.

נאלצנו להתמקד ב"סור מרע", ולאחר הקדמה זו ניגש ל"עשה טוב" ולפתרונות לבעיות שנזכרו עד כאן.

נבאר לפי דברי חז"ל והפוסקים את הסדר הראוי להנהגת היום הקדוש הזה.

⁹ כמה מגוחכת התופעה החדשה בה אנו נתקלים בשנים האחרונות: כולל לייג בעומר. עניין הכולל הזה הוא: לימוד בליל לייג בעומר, לימוד בנסיעה למירון ("ניצול הזמן" אמיתי), לימוד באחד מבתי המדרש הסמוכים לציון, ועוד כהנה וכהנה. כמובן שהמילגה גבוהה מהרגיל. מי חשב על הרעיון הנפלא הזה? לא שאלתי, אבל כנראה מדובר בכאלה ששמו לב לכמה סתירות בשיטתם, והחליטו לפתור חלקית לפחות בעיה אחת.

¹⁰ וברור לי שאם נשאל את אותם אברכים על כך (בלי להזכיר כמובן את כולל ליל פורים), יענו: "לילה אחד מותר לוותר על הלימוד בשביל ההרגשה של הילדים". כן, הילדים צריכים את נוכחות האבא בליל לייג בעומר, אך משום מה לא צריכים את נוכחותו בליל פורים.

הכנה לחג השבועות

אמנם לחג השבועות אין הלכות מיוחדות הנוגעות לזמן הזה (ואף בעז"ה כשיבנה ביהמ"ק בב"א, הלכות הנוגעות מיוחדות לחג השבועות שייכות בעיקר במקדש), ולכן אין צורך ללמוד את הלכות החג לפני שבועות, אך כדי להתכונן כראוי לחג השבועות-זמן מתן תורתנו, יש להכין את עצמנו גם בימים שלפני חג השבועות. בדרך כלל, הכנה זו קשורה לעוד כמה עניינים החשובים יותר מלימוד הלכות חג הפסח והלכות חג הסוכות.

בהמשך יבואר אודות ההנהגה עם הילדים. כדי להחדיר לילדים את עניין שמחת התורה, כדאי להתחיל בכך מספר ימים לפני חג השבועות. אפשר לנצל את הימים הללו גם כדי לעודד את הילדים להרבות בלימוד התורה.

ערב ראש חדש סיוון

רבים נוהגים להתפלל את התפילה המיוחדת בטעות לשל"ה הקדוש (ואף מכונה "תפילת השל"ה"). השל"ה הביא את התפילה מתוך סידור היה די נפוץ בימיו. אמנם, הוא הוסיף וכתב על עניין אמירתה בערב ראש חדש סיוון. בבית מדרש אחד ראיתי שהנהיגו לומר תפילה זו בצבור בתוך תפילת יו"ק. איני יודע מי הנהיג הנהגה זו, אך תפילה זו מיועדת להורים להתפלל על ילדיהם. איני רואה טעם לומר תפילה זו בצבור בתוך סדר התפילה. כמובן, יש להסביר לילדים על מהות התפילה הזו, ולתת להם את ההרגשה כמה שאנו רוצים לראות אותם גדלים בתורה ויראת שמים.

אגב, אם להרבות בתפילות ובתחנונים (בצורה שאינה מתאימה כלל לאווירה של יו"ט) על עניין לימוד התורה שלנו ושל ילדינו ותלמידינו, אולי הזמן הראוי הוא בערב ראש חדש. בער"ח סיוון עדיין אומרים תחנון, ורבים נוהגים בלא"ה להרבות בתפילה (כבכל ער"ח).

ר"ח עד חג השבועות

בכל תפוצות ישראל אין אומרים תחנון מראש חדש סיוון ועד אסרו חג (בקהילות רבות: עד אחר שבעת ימי התשלומים). הכף החיים כותב כי: הימים שמר"ח עד החג הם כיו"ט. בימים אלו, מלבד מה שנעודד את הילדים להרבות בלימוד התורה הקדושה, כדאי להחדיר להם את עניין השמחה בימים אלו. אפשר לתת להם מעט ממתקים מיוחדים לכבוד השמחה שיש לנו בימים אלו.

כמו כן, ההכנות לחג (כולל: קניות, בישולים, ועוד), בימים אלו צריכות להעשות בשמחה, לא פחות מהשמחה שיש בקניית ארבעת המינים לפני חג הסוכות.

ראש חדש סיוון

בחדש השלישי... ביום הזה באו מדבר סיני: ומפרש רש"י: ביום הזה. בראש חדש.

נפסק להלכה: "מצוה להרבות בסעודת ראש חדש". הנה, בראש חדש סיוון נוסף עוד טעם לשמחה. מלבד מה שבכל ראש חדש כדאי לערוך סעודה חגיגית עם כל בני המשפחה, בראש חדש סיוון חשוב להדגיש אז גם את עניין השמחה בקבלת התורה.

בהזדמנות זו, כדאי לעורר גם על עניין נוסף: רש"י מפרש: ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד. בימים אלו (שהם גם סיום ימי ספירת העמר), כדאי לעורר על ענייני בין אדם לחברו.

הכנה לחג השבועות

ב' בסיוון, יום המיוחס

בו אמר הקב"ה לישראל: וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מְכֹל-תַעֲמִים כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מְמֻלָּכֶת
כְּתָנִים וְנָוִי קָרוֹשׁ ...
וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה: וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם
יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה...:

המג"א כתב שהטעם שא"א תחננו ביום זה, הוא: כי משה רבנו ע"ה קידשם לתורה.

ג'-ה' בסיוון, שלשת ימי ההגבלה

אלו הימים בהם הכינו עצמם בני ישראל לקבלת התורה בקדושה ובטהרה.
בלוח דבר בעתו הביא בשם מרן השבט הלוי זצוק"ל שכתב (ואף בקש לפרסם מודעה זו בישיבה):
"ראוי לפרסם שהחסיד ר' יוסף יעב"ץ זצ"ל כתב בספה"ק שבשלשת ימי ההגבלה מתנוצצת אותה
הטהרה שהיתה בימים שלפני מתן תורה".

ערב חג השבועות

מנהג קישוט בית הכנסת והבית בירק

כבר בראשונים נזכר המנהג לקשט את בית הכנסת בירק לכבוד חג השבועות. המנהג הזה נהג ממש עד הדור האחרון ברוב תפוצות ישראל, ונוהג גם כיום ברוב הקהילות. מנהג נוסף שנוזכר בפוסקים, הוא: העמדת אילנות בבית הכנסת. אמנם, למנהג השני (העמדת אילנות בבית הכנסת) התנגד הגר"א, וטעמו: כיוון שכהיום נוהגים כן הגוים בבתי הכנסת שלהם, לכן יש לחשוש משום חוקות הגויים. מסיבה זו, התבטל מנהג זה בקהילות רבות.

כיום, בקהילות רבות אין זכר אף למנהג לקשט את בית כנסת בירק. מסתבר שהסיבה האמיתית לביטול המנהג היא: חוסר פנאי או חוסר "כח אדם" (לא תמיד מוצאים את הילדים שיקשטו כראוי את בית הכנסת בערב החג. לפעמים זה בגלל שהם צריכים לישון כדי לאגור כח ללילה)¹¹. אני מאמין שאם יתייחסו ברצינות למנהג הזה, בכל קהילה יוכלו למצא ילדים רבים שיתלהבו מאד לדאוג לכך.

המציאות כיום היא שבהרבה קהילות אין נהוג המנהג הזה. בדרך כלל לא צריך למצא טעם אמיתי לביטול מנהג מסוג זה, אך כנראה שיש כאלה שקצת מרגישים לא נח עם זה שאינם מקיימים מנהג שנוזכר בפוסקים. מחפשים תירוץ "למדני"; שני תירוצים שמעתי בשנים האחרונות:

א. התירוץ הראשון יכול "לנגן" הרבה על הרגש: "זה לא מתאים לבית מדרש!!! זה מנהג שמתאים לבעלי בתים!!!!". לא יאומן! מנהג שנהגו רבותינו הראשונים והאחרונים, שייך רק לבעלי בתים ולא ללומדים!! כמובן שברגע ששומעים טענה מסוג זה כל הדלתות פתוחות לביטול המנהג לכתחילה (מי רוצה לרדת בדרגה ועוד בזמן מתן תורתנו?).

ב. תירוץ שני שנובע מחוסר ידיעה בלבד: הגר"א ביטל את המנהג הזה. נכון, הגר"א התנגד להעמדת אילנות, אך לא עלתה על דעתו כלל לבטל את מנהג קישוט בית הכנסת בירק (כמבואר במעשה רב).

בנוגע לתירוץ הראשון, מאד יתכן שישנם אברכים שמעוניינים לקיים את המנהג בבית הכנסת בו הם מתפללים, אך למי יש זמן בערב חג השבועות-זמן מתן תורתנו!!! להתעסק עם עשבים או פרחים??

קישוט ביהכ"נ בירק (וכן רבים נוהגים לקשט גם את הבית בירק) הוא אחד המנהגים אשר משפיעים מאד על האווירה של החג, ומשפיע מאד על יחס הילדים לחג. כדאי לעודד את הילדים לדאוג לקישוט בית הכנסת. רוב הילדים נהנים לעשות זאת, יש להם זמן לכך יותר מהמבוגרים הטרודים בערב החג. וכאמור, עצם קיומו של המנהג משפיע עליהם הרבה.

הכנת סעודות החג

בגמ' מבואר כי גם בהכנת צרכי עונג שבת "מצוה בו יותר מבשלוחו", והביאה הגמ' מכמה אמוראים שאף שהיו להם משרתים, מ"מ טרחו בעצמם הכנות לשבת, ומסתמא הוא הדין ליו"ט. בספר חמדת ימים האריך הרבה לבאר כי בערב חג השבועות יש עניין גדול לטרוח בעצמו בהכנת צרכי הסעודה.

כמובן שהעניין משתנה מאדם לאדם (יש רבים שעזרתם בהכנת האכל רק מפריעה לאשה), אך כל אחד לפי מה שיכול. מכל מקום צריך לדעת איך להתייחס לנושא. בכל הכנה (קניית מצרכים, עזרה בהכנת האכל עצמו, סידור השלחן, וכד') לסעודת יו"ט, עליו לזכור שהוא מקיים מצוה. מצוה עליה אמרו בגמ' "מצוה בו יותר מבשלוחו". אם לעיל דברנו על חלקן של הנשים בחג, זהו אחד הדברים ששייך לתת להן את הרגשת השייכות (כמובן, בתנאי שהבעל אכן יודע להעריך זאת, ולא מתייחס לסעודת יו"ט כדבר ש"אין ברירה, גם את זה צריך לעשות בשבועות").

¹¹ לא כל כך ברור מה נשתנה חלקו של מנהג זה מחלקם של מנהגים אחרים הנהוגים בבית הכנסת במשך השנה, כמו למשל: החלפת פרוכת ומכסאות לקראת ימים נוראים (או אף בכל עשוי"ט בקהילות שיש להן כלי קדש מיוחדים), ועוד מנהגים רבים כיוצ"ב.

ערב חג השבועות

שמעתי על אברך אחד שהסביר לאשתו שלחג השבועות אין צורך להכין כל הרבה אכל ומעדנים, כי שבועות זה ה"חג של התורה", וצריך להתמקד בעיקר בלימוד התורה של החג (מעניין מה הרגישה אשתו כששמעה על כך). כנראה נעלמו ממנו דברי הגמ' שרב יוסף אמר עבדו לי עגלא תלתא.

קשה להאמין, אך כדברים האלו שמעתי מילד חביב -שהבין (ואולי אכן שמע כך בפירוש) מהמלמד בת"ת- שבחג השבועות כיוון שהוא יום הדין על התורה, לא צריך לאכול הרבה ולשמוח כמו בכל יו"ט, ואדרבה צריך להרבות בתפילה על לימוד התורה של כל השנה. כבר הסברתי לעיל מה מקורן של הרגשות אלו.

כאמור, מה שיש להחדיר לילדים, זה שיש לנו מצוה דאורייתא של שמחת יו"ט, וביו"ט הזה –בו קבלנו את התורה- יש לשמוח הרבה יותר. לכן מכינים מאכלים משובחים יותר מכל יו"ט, ועצם הכנת המאכלים גם היא מצוה. אולי כדאי לשתף גם את הילדים בעזרה (במידה וזו אכן עזרה) בהכנת המאכלים לחג.

חג השבועות

ליל חג השבועות

תפילת ערבית

השל"ה הקדוש כתב שקבלה מרבתינו שלא לקדש בליל שבועות עד צאת הכוכבים. ראשית, יש לדעת כי המנהג הנפוץ ברוב תפוצות ישראל באותם ימים, היה להתפלל ערבית בכל ליל שוי"ט מבעוד יום. בשל"ה עצמו מבואר שאף בליל שבועות סיימו תפילת ערבית לפני הלילה, וכל ההקפדה היא על הקידוש שמקדש כל אחד בביתו. למעשה, כתבו הרבה פוסקים (וכן משמע במ"ב) לאחר גם את תפילת ערבית עצמה עד צאת הכוכבים¹². זהו המנהג הנוהג כיום ברוב קהילות יוצאי פולין וליטא. אמנם, כל הקפדתו היא שלא יקדימו מבעוד יום, לא שיאחרו אפילו רגע אחד אחר צאה"כ. מחוסר ידיעה, רבים מקפידים לאחר את תפילת ערבית אפילו אחר צאת הכוכבים. למקפידים להתפלל תמיד בלילה, אין כל עניין לאחר יותר ממנהגם. כמובן שהנוהגים להשאר ערים וללמוד כל הלילה, ראוי להם להזדרז להתחיל את הסעודה בזמן (תיכף לאחר תפילת ערבית), כדי שלא יצטרכו למהר הרבה בסעודת ליל החג.

אגב, הנהגה זו של איחור תפילת ערבית, התפשטה אט אט בקהילות רבות במזרח ובמרכז אירופה, אך לא התקבלה כמעט באף קהילה באשכנז עצמה, ומעולם לא התקבלה בקהילות הספרדים.

טעם ההקדמה הוא כדי לקיים "תמימות". השל"ה וכל מי שהביאו לא חשב לפרש כך את פשט הפסוק "שבע שבתות תמימות תהינה".

מכיוון שהתקבלה הנהגה זו כל כך, יש הסבורים שזהו דין מפורש, עד כדי כך שסוברים שזהו חיוב דאורייתא. התווכחתי פעם עם אברך על נושא זה. שאלתי את אותו אברך מתי הוא נוהג להתפלל ערבית בכל לילה. הוא ענה שבכל השנה הוא מתפלל כעשרים דקות אחר השקיעה, אך בליל שבועות הוא מתפלל לפחות ארבעים דקות אחרי השקיעה. שאלתי האם כשמתפלל עשרים דקות אחר השקיעה, הוא חוזר וקורא שוב קריאת שמע. על כך השיב שעשרים דקות אחר השקיעה זה כבר ודאי צאה"כ וכו'. שאלתי: איך יתכן שלגבי קריאת שמע דאורייתא הוא סומך על השיטה המקילה, ואילו לגבי מנהג השל"ה הנזכר הוא מחמיר יותר? בן שיחי לא הבין כלל את שאלתי והגיב בפליאה אמיתית: "גם תמימות זה דאורייתא!!!".

כיוצ"ב, ניתן למצא כשחל חג השבועות במוצאי שב"ק כולם מאחרים להתפלל כבכל מוצאי שבת. אמנם, יש המאחרים יותר "משום תמימות". על תוספת שבת דאורייתא הם מקפידים פחות ממה שמקפידים על חומרא של השל"ה.

¹² למעשה יש ארבעה מנהגים: א. יש שלא קבלו כלל את חומרתו של השל"ה הקדוש, וכבכל ליל שוי"ט אף מקדשים בביתם מבעוד יום ב. יש שקבלו את דברי השל"ה כפשוטם, ומקפידים רק על הקידוש שיהיה לאחר צאה"כ. ג. יש שנוהגים לאחר תפילת ערבית באופן שהקידוש בביהכ"נ יהיה בלילה. ד. יש נוהגים לאחר תפילת ערבית עד הלילה.

ליל חג השבועות

חוסר ידיעה נוסף בו נתקלתי: שוחחתי עם יהודי אחד על מנהג כמה קהילות ותיקות בהן נהוג עד היום להקדים תפילת ערבית אף בליל שבועות כמנהג כל ליל שיו"ט (אפילו בימות החרף הקצרים). ידוע שרבים הנוהגים להקדים תפילת ערבית בלילי שבתות הקיץ בשביל הילדים הקטנים וכד'. בין הדברים אודותם דברנו, הועלה גם הנושא הזה. אמרתי לו שאם זו הסיבה להקדים תפילת ערבית, קיים הטעם הזה אף בליל שבועות. אמר לי אותו אדם ששמע שיש רבים הנוהגים לסעוד סעודת שבת מפלג המנחה, ולאחר מכן להתפלל ערבית בלילה (לא אכנס כאן לדיון האם אכן זו דרך ראויה). "מה הבעיה" שאל "לעשות כך גם בליל שבועות?". כמובן, שהמעין בדברי השל"ה ימלא פיו שחוק למשמע שאלה כזו: עיקר הקפדתו של השל"ה היא על הקידוש המתקיים בבית.

לסיכום: בקהילות רבות נהגו להקדים תפילת ערבית גם בליל שבועות. אך גם לאלו שאין נוהגים להקדים תפילת ערבית, אין כל עניין לאחר תפילת ערבית של ליל שבועות יותר מהזמן המוגדר (כל אחד לפי מנהגו) כ"צאת הכוכבים".

ע"י בנספח דברי **היוסף אמצ'א** בעניין הקדמת תפילת ערבית בליל שבועות.

סעודת ליל החג

כבכל ליל יו"ט מרבים בסעודה, וכפי שהבאתי לעיל, בחג השבועות יש להרבות בסעודה יותר מכל יו"ט. אגב, בבתים רבים נוהגים לאכול מאכלי חלב בליל שבועות. יש שקבלו כך במסורת כמנהג אבות, ולא מצאתי מקור קדום לכך. שמעתי רבים שמסבירים שביום אין כל כך זמן לאכילת מאכלי חלב, ולכן העבירו את המנהג ללילה. שמעתי גם כאלה שמסבירים שבלילה עדיף לאכול מאכלים קלים יותר כדי שיוכלו ללמוד ברציפות כל הלילה (אך רוב רבותינו הראשונים שכתבו אודות מנהג אכילת מאכלי חלב, לא הכירו את המנהג ללמוד כל הלילה). לא אכנס כאן לדיון אודות אי אכילת בשר בליל יו"ט (בפשטות אין בכך בעיה, וכבר כתבו על כך רבים), אך לפי רוב הטעמים שנאמרו על מנהג אכילת מאכלי חלב, עניינו הוא בעיקר ביום.

נפסק להלכה כי גם בליל יו"ט יש לקבוע סעודה על היין. כל בר דעת מבין ששתיית רביעית יין במהלך הסעודה (בין אם שותים אותה בבת אחת, ובין אם שותים אותה בהפסקות), אינה נחשבת ל"קביעת סעודה על היין". ודאי שביום יש לשמוח יותר, אך גם בלילה יש חיוב שמחה (בפרט לסוברים שיש בעיה להמנע מאכילת בשר בליל יו"ט, כ"ש שיש עניין בשתיית יין וכדומה), ויש להתענג ולהאריך בסעודה, לפחות כמו בכל סעודת ליל שבת, ואף יותר מכך.

באחת השנים בהן חל חג השבועות במוצאי שבת, ראיתי מודעה קטנה כתובה בכתב יד (מסתבר שהשנה תהיה כבר מודעה מודפסת גדולה ולא רק בבית כנסת אחד), בה עורר אחד ה"מעוררים" שמכיוון שבמוצאי שבת יש זמן רב עד שאפשר להתחיל את הסעודה (כי ממילא עד צאת הכוכבים אי אפשר להכין צרכי יו"ט), לכן הוא מציע לנצל זמן זה לתפוס עוד כמה רגעים של לימוד תורה. גאונות!!! האם הוא חשב על כך גם בליל הסדר שחל במוצאי שבת (אולי לנצל זמן זה כדי לספר לילדים ביציאת מצרים)? האם הוא חושב על כך כל שנה בליל ב' של ראש השנה? (אולי אז לא צריך כי בלא"ה כולם טרודים ורועדים מאימת הדין).

כפי שהזכרתי לעיל, יש הממהרים בסעודת ליל שבועות כדי להרבות בלימוד הלילה, וכדי לנצל כל רגע פנוי בחג. ניתן לשמוע מאותם טועים אמרות בסגנון של: "בשביל עונג יו"ט לא צריך לשבת הרבה זמן בסעודה, מספיק לאכול כמה מאכלים טובים ולרוץ ללמוד". ועוד כהנה וכהנה. אין כל מקור להנהגה כזו. בדיוק כמו שלא ימהר לסיים בדיקת חמץ כדי לחזור לבית המדרש, כך אין להזדרז ולזרז בסעודת ליל יו"ט בשביל להרוויח עוד זמן של לימוד. בליל יו"ט יש דין לאכול סעודת יו"ט, וככל מצוה עוברת שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, גם מצות סעודת יו"ט דוחה מצוות תלמוד תורה. בפרט שלסעודת שבת ויו"ט יש גם חלק גדול מאד במצוות חינוך הילדים.

ההכנה לזמן מתן תורתנו

אין כל טעם להראות לילד שמזדרזים לסיים מהר את הסעודה. הילדים לומדים מספיק בת"ת, וכמעט אצל כל ילד יש את ההזדמנויות שעלינו לזרזו כדי שילך ללמוד. נכון, מסתבר שבליל שבועות רוב הילדים מצפים לזה בעצמם, ולא מתייחסים לזה כפי שמתייחסים ללימוד בת"ת, אך יש לדאוג שהסעודה עצמה תהיה מספיק חווייתית כדי שהילדים יהנו ממנה יותר מכל פעילות חברתית זו או אחרת המתקיימת מחוץ לבית, ולא יחכו בכליון עיניים לסיומה.

גם אם החליטו ההורים שיש לאפשר לילדים או לחלק מהילדים ללכת ללמוד אחרי הסעודה, אין כל סיבה למהר את הסעודה בשביל הפרס של "זריזים מקדימים", "עשרה ראשונים", וכד'. אם בכל זאת המצב הוא ש"אין ברירה, הילד רץ כתינוק הבורח לבית הספר", אפשר לחלק גם בבית פרסים כנגד אותם פרסים של "עשרה ראשונים". הורים שהגיעו למסקנה ששמחת הילד בפעילויות הלילה בבית הכנסת גדולה משמחתו בסעודה בבית, לא כדאי ש"יענו" את ילדם ביו"ט, אך עליהם לעשות "בדק בית" רציני ולבדוק את שרש הבעיה.

לימוד ליל שבועות

וכאן אנו מגיעים למנהג שהזכרנו לעיל שיש שעושים אותו לעיקר היום. המנהג להיות ללמוד בליל שבועות כל הלילה התחיל כמנהג של יחידים כמבואר בזוה"ק פרשת אמור. רוב רבותינו הראשונים לא הזכירו (ואף לא הכירו) כלל את המנהג הזה, כך שמסתבר שבכל הדורות המשיך המנהג הזה רק אצל יחידים שבאותו דור.

מימי האר"י הקדוש ותלמידיו ואילך, נוספו עוד רבים שנהגו את המנהג הזה. מסתבר שאחד הגורמים להתפשטות המנהג הוא פרסום המעשה הנורא שבאיגרתו של ר' שלמה הלוי אלקבץ. בארצות אשכנז התחיל המנהג אצל "יחידים", התפשט אל "חבורות הלומדים" ומאוחר יותר כבר "נהגו רוב הלומדים לעשות כן". ב"ה כיום אפשר דרא, ונראה שרוב הלומדים (ואף מפשוטי העם) נשארים ערים כל הלילה או לכל הפחות ברובו של הלילה.

מבואר בפוסקים שאם חושש שיתבטל על ידי זה ממצוות מסויימות ביום, יישן מעט בלילה. רבים מודעים לכך, אך אינם שמים לב שהלימוד בכל הלילה מפריע להם לקיים מצוות מסויימות ביום (במאמר זה הבאתי כמה דוגמאות). אי אפשר לקבוע כללים בעניין זה, כל אחד לפי טבעו ובריאות גופו ונפשו, אך חובה לשער בעצמו עד כמה יכול לקיים כראוי את כל מצוות היום. מכיוון שיש שחושבים מנהג זה לעיקר גמור, ואינם מסוגלים אפילו לחשוב על אפשרות אחרת ("לישון בליל שבועות????"), קשה להם מאד להחליט בעצמם האם רשאים הם לנהוג במנהג זה. מסתבר גם שלעולם הם לא יגיעו להחלטה שעליהם לחדול ממנהג זה.

יש הנוהגים לעשות **תענית דבור** במשך כל הלילה. אין איסור להמנע מדברים בטלים ביו"ט, אך אם קוראים לזה **תענית דבור**, נראה שיש להם בכך רמה מסויימת של עינוי. לכל הפחות, אני חושב שהיה מן הראוי שלא ישתמשו במילה "תענית". אפשר לדבר על "לימוד ברציפות ללא הפסקה" וכד', אך בשום אופן אין להזכיר עניין תענית. כמובן, שכל עניין ההמנעות מדברים בטלים, הוא רק בבית המדרש, ובשום פנים ואופן לא בבית בשעת הסעודה. אולי בשבילך זוהי שמחה (תנסה לבחון את עצמך באמת), אך עליך לזכור כי אשתך וילדיך צריכים אותך ואין להם כל שמחה בשתיקתך (אוי לאותו בעל/אבא/מארח וכד' שהיושבים על שלחנו שמחים כששותק).

סדר הלימוד

חשוב להדגיש כי כמעט כל המקובלים המפורסמים שכתבו ועוררו על המנהג להיות ערים כל הלילה, כתבו גם מה ללמוד בלילה הזה. יש כמה סדרים שנהגו בכמה מקומות, אך העיקר הוא שיש לקרא מתורה, מנביאים ומכתובים. לגבי לימוד תורה שבעל פה בלילה הזה, נחלקו גדולי המקובלים, אך המנהג הרווח בקרב יוצאי אשכנז ובנותיה - כפי שנדפס בתיקון ליל שבועות- ללמוד גם משניות (ואח"כ ילמד ממה שלבו חפץ). המקובלים נתנו לסדר זה טעם על פי הנסתר, ופוסקים רבים נתנו טעם לסדר זה על פי הנגלה. אך כמעט ולא נמצא מי שהזכיר את המנהג ללמוד כל הלילה, ולא כתב ללמוד את סדר התיקון (או סדר אחר על פי העקרון הני"ל).

מי שאינו יכול להשאר ער כל הלילה: אחד מענייני התיקון הוא העניין הוא לחבר את היום והלילה בתורה. יש מרבותינו המקובלים שכתבו כי מי שאינו יכול להשאר ער כל הלילה, יישן בתחילת הלילה, אך ישכים בחצות ללמוד עד אור הבקר, ולכל הפחות ישכים לפני עלות השחר. בזמננו, יש הנוהגים ללמוד עד קרוב לעלות השחר ואז הולכים לישון שלש או ארבע שעות עד התפילה. ויש המתירים לישון אפילו לאחר שעלה עמוד השחר (בפרט אם מעמיד שומר). בפשטות, לפי דברי המקובלים יותר ראויה ההנהגה הראשונה שכתבתי. אמנם, בהתאם להרגלי החיים בזמננו, לרוב בני האדם קשה לנהוג כן, וכנראה מסיבה זו העדיפו את ההנהגה השנייה.

השתתפות ילדים בלימוד ותכניות ליל חג השבועות

כעת ניגש לעניין חשוב יותר: חינוך ילדינו ללימוד תורה, או יותר נכון, חינוך ילדינו לקיום המנהג הקדוש הזה. כבר הקדמתי שישנם ילדים רבים שבטוחים שעיקר מצוות היום הוא: קיום המנהג שלא לישון כל הלילה. אני מדייק בלשוני "שלא לישון כל הלילה" ולא: "ללמוד כל הלילה", כיוון שאצל רבים מהילדים ודאי כל המטרה היא להשאר ערים, והלימוד הוא רק תירוץ לעשות זאת.

בבתי כנסיות רבים מתקיים סדר לימוד ל"אבות ובנים" בתחילת ליל שבועות. אפשר ללמוד עם הילד עד שעה מאוחרת מעט מהשעה בה רגיל לשכב לישון בדרך כלל. חשוב גם לא לתת לילד בשום אופן הרגשה לא טובה על כך ש"נאלצנו" לשלוח אותו לישון, ו"כמה חבל שלא הצלחת וכו' וכו'" (במידה והאבא שולח את ילדו אחרי שכבר התחיל להשתולל). יש לשבח על מה שלמד עד שעה כזו מאוחרת.

כל המקובלים שכתבו על המנהג להשאר ערים בלילה, הזהירו מאד על בטלה בלילה הזה. חובה להחדיר לילדים שאין כל טעם להשאר ערים אם אין לומדים. לא פעם נתקלתי בילדים המשחקים ברחובה של עיר בעיצומו של ליל שבועות. ברגע שהאבא מזהה שהילד כבר אינו מסוגל ללמוד עוד, חובה לשלוח את הילד הביתה!!! אין כל הצדקה לכך שילדים מרעישים ברחוב העיר באמצע הלילה. נשים וקטנים וכן מבוגרים רבים ישנים אז. הכל מודים כי ענייני בין אדם לחברו לא מתבטלים בלילה הזה ח"ו. ילדים המסתובבים ברחובות לא חושבים על נשים וילדים הישנים בשעה זו (אולי חושבים שיש מצוה להעיר את הישנים המפסידים את מצוות היום?), לא חושבים על התועלת שתצמח להם מכך, אלא רק על דבר אחד: "אני נשאר ער כל הלילה!!! וווואוווו! אני גדול!!!".

פעמים רבות מרגישים הילדים איזו הרגשה מזוייפת של "סיפוק" מכך שנשארו ערים כל הלילה. השאלה הנשאלת כלפי הוריהם של אותם ילדים היא: ממה נפשך? אם אכן מרגישים הם איזה סיפוק מעצם אי השינה (ולא משנה מה הם עושים במשך הלילה), זהו דבר חמור מאד לכשעצמו. ואם אינם נהנים מכך באמת אלא רק משכנעים את עצמם בכך, מדוע ההורים נותנים להם לנהוג כך?

בכמה בתי כנסיות מצאו פתרון חלקי בלבד לבעיות אלו (נותנים פרסים רק למי שלא מסתובב בחוץ אחרי או באמצע הלימוד, ועוד כהנה וכהנה רעיונות). הפתרון חלקי, ואף בחלקו הפתרון בדרך כלל לא מלא. הפתרון המלא האמיתי נמצא אך ורק בידי ההורים.

בקהילות רבות מארגנים לילדים שיעורי תורה ותכניות במשך כל ליל חג השבועות. יש ילדים בני 11 ומעלה (וכמובן שכל אחד לפום חורפיה) שבאמת יכולים להשתתף בכל השיעורים ולנצל כראוי את הזמן. ישנם גם כאלו שאפילו בלי השיעורים יכולים להחזיק מעמד בלימוד בחברותא. אך רוב הילדים, בפרט בגיל צעיר יותר (אף אם מתחילה באמת היתה כוונתם ללמוד כל הלילה), אינם מחזיקים מעמד יותר מכמה שעות. ילדים שרגילים לישון בכל לילה בשעה 9, בשעה 11 (אולי 12, אך עכ"פ לא יותר משעה אח"כ) כבר מתחילים להתעייף¹³. מאוחר יותר הם כבר "גמרו להתעייף", ופשוט מתחילים לעשות שטויות ומעשים שאינם רגילים לעשות בזמן שהם מודעים למעשיהם. ללמוד כראוי כבר אינם יכולים, לישון אינם רוצים כי "מה אספר לחברי אחרי החג?". מה עושים בזמן הרב שנשאר עד התפילה? פשוט מאד, מחפשים תעסוקה (ולפעמים גם מוצאים). בשלש השעות האחרונות (זמן רב מאד בשביל ילד, בפרט כשהוא עייף) של הלילה אפשר למצא את אותם ילדים כשהם מסתובבים בחוסר מעש. ישנם ילדים שמוצאים אז תעסוקה בחדר בו מוגש הכיבוד (ועורכים ניסויים "מדעיים" כגון: מה קורה אם מערבים מעט קפה בתוך כוס קולה, וכד'). במעשים מעין אלו אין לילד כל הנאה אמיתית, ילד לא נהנה משעמום!¹⁴.

¹³ אף אם ישנו כמה שעות ביום שלפני.

¹⁴ גם כאשר ילד חוזר הביתה ומספר בהתלהבות על ה"אקשן" שהיה בכיתה ביום בו המלמד לא הצליח ללמד "והשתוללנו כל היום", הוא אינו נהנה מכך באמת (אולי הנאה רגעית באותו זמן בלבד). עובדה היא כי כל ילד יעדיף לשבת בשיעור שאינו אהוב עליו מאשר לשבת בכיתה בה המלמד אינו מצליח להטיל משמעת ו"איש הישר בעיניו יעשה".

ואיני מדבר על התופעה של ילדים בגילאי 6-7 שרוצים "להרגיש גדולים"¹⁵ ואפילו את השיעורים הנמסרים לילדים בליל שבועות אינם מבינים עדיין, אך מתפארים בכך שנשארים ערים כל הלילה. כמובן שאינם לומדים בלילה הזה (אולי לומדים עם אבא בעשר-עשרים דקות הראשונות). מה הם כן עושים? תשאלו את הוריהם שמאשרים להם – או שלא מצליחים למנוע מהם – לעשות זאת.

יש הורים חלשים שפשוט לא מצליחים לעמוד מול תחנוניהם של הילדים המבקשים כל כך להשאר ערים כל הלילה. לפעמים ההורים חשים מאד לא נח כשמונעים מהילדים להשאר ערים בלילה. לפעמים ההורים מרגישים "אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי": אם יתנו לילד להשאר ער, יצטערו על כך לאחר מכן, ואילו אם לא יאשרו לו זאת, יצטערו בצערו של הילד שישמע מחבריו על מה שהפסיד כאשר "לא הווית גבן באורתא וכו'" כלומר, בזמן תעלוליהם ופעלוליהם במהלך הלילה. יסוד גדול בחינוך: פעמים רבות, הילד מצפה שההורים ימנעו ממנו מלעשות מעשה שאינו ראוי, ולפעמים אפילו ישמח ששמע בקול הוריו. אין כאן המקום להאריך בענייני חינוך, אך כל הורה או מחנך נתקל בזה פעמים רבות¹⁶.

ילד שיש לו את כל התנאים (גיל מתאים, יכול לנצל את הזמן כראוי, ושעות השינה של הבקר יספיקו לו לקיום מצוות היום) ונשאר ער כל הלילה או רובו או חלקו, חובה על הוריו לפקח על מעשיו באותו לילה בכל רגע נתון: אין להשאיר את הילד ללא השגחה בשום פנים ואופן. גם אם הילד משתתף בשיעור, חובה על האבא לברר מדי פעם מה עושה הילד. בדרך כלל מוסר השיעור – שלא מקבל (ולא אמור לקבל) אחריות על מעשי הילדים – אינו מסוגל להשגיח ממש על קבוצה גדולה של ילדים (בפרט אם מטעם הקהילה אין מישהו נוסף הנוכח במקום), ויש ילדים שיוצאים החוצה ל"כמה דקות" וכו'. יתירה מזאת, בדרך כלל בשיעורי ליל חג השבועות, בתוך קבוצה של חמישים עד שבעים ילדים נמצאת קבוצה קטנה של כארבעה ילדים או יותר המפריעים להתנהלות השיעור. מגיד השיעור נאלץ – ובצדק – להוציא את אותם ילדים החוצה. מה יעשו כעת אותם ילדים? כנראה שינסו כמה פעמים לחזור ולהכנס ("פעם אחרונה, עכשיו באמת פעם אחרונה", או כל הבטחה אחרת), וכך ימשיכו להפריע לשומעי השיעור, אך לאחר הנסיונות הכושלים, ימצאו לעצמם תעסוקה מחוץ לכתלי בית המדרש. מה הועילו המסגרות והתכניות עבור אותם ילדים? ומה עם האחריות המינימלית של ההורים על מעשי ילדיהם?

הורים המאפשרים לילדם בן העשר או האחת עשרה ללכת ללמוד בבית מדרש רחוק מהבית (אם בגלל חברותא שיש לו שם, או בגלל שיעורים מרתקים הנמסרים שם, ואולי רק בגלל פרס יפה או עוגת גבינה משובחת וכד'...), מכניסים את בנם בסכנה רוחנית וגשמית גדולה. כ"ש אבות שילדם נמצא עמם בבית מדרש קרוב אך האבא אינו משגיח עליו (אולי זה ביטול תורה, "להפסיק מהלימוד שלי כדי לשלוח את בני לישון"?¹⁷), כך מקבל הילד "אישור לא רשמי" להתנהגותו.

כאן שוב צריך להדגיש כי אין כל טעם לגרום לילד ללמוד כל הלילה כדי שתהיה סיבה לכך שנשאר ער כל הלילה. ילד שהעניין קשה לו (ותנסו למצא את הילד שזה לא קשה לו), עדיף לשבחו על שעה שלמד בה ולשכנעו שילך לישון כדי שיוכל לשמוח למחרת ביום כראוי.

¹⁵ לפעמים באמת מדובר ברצון טהור של ילד שרוצה לקיים את "מצות היום". צריך לדעת את הדרך הנכונה להתמודד גם עם הרגשות כאלו. נגעתו בכך בהמשך הקונטרס.

¹⁶ בהקשר לכך יש לציין כי פעמים רבות, ילד שמבין שעשה מעשה רע, הוא מצפה לקבל ענש, ולטובת והרגשת הילד כעת (חוץ מהצורך החינוכי הנוגע לעתידו), יש להענישו.

¹⁷ ברור לי שמשפט כזה הוא דוגמא קיצונית להתנהגות לא נכונה של הורה. אני מבין שיש מהקוראים שיטענו (בצדק) שהגזמתי בדוגמא נדירה כזו. לצערי הרב נתקלתי גם בדוגמאות מסוג זה (אולי האבא לא השתמש ממש בסגנון כזה, אך ראיתי אחד שרמז שהוא ב"תענית דבור" ולא יכול להפסיק כעת (למחרת הוא גמגם וטען שלא הבין שזה עד כדי כך). ועוד כהנה וכהנה.

פתרונות מעשיים בשביל ילדים בליל שבועות

בבואנו לתת פתרונות לבעיות שהזכרתי עד כאן, חובה עלי לחזור ולהדגיש: אכן, יש ילדים באזור גיל 11-12 שכבר יכולים להשאר ללמוד כל הלילה (גם בלי פרסים וכד'), מבלי להפסיד אף מצווה ממצוות היום, ואולי אפילו בלי להרדם באמצע קריאת מגילת רות. הבעיות שאני מתייחס אליהן בקונטרס זה בנוגע לקיום המנהג המדובר, מתייחסות לרוב הילדים, ולא לאותו מיעוט.

כעת ניגש לפתרונות מעשיים עבור ילדינו:

הזכרתי כבר כי הפתרונות האמיתיים לבעיות הקשורות לחינוך ילדינו (בזמן שהם עדיין לגמרי ברשותנו) נמצאות בעיקר (או: רק) בידי ההורים. כנזכר לעיל, ראשית יש לתת את הדעת על כך שהילד צריך באמת להרגיש שמחה אמיתית ביום הזה בסעודות ובשאר תכניות החג. אם הילד מצפה ביום לסעודה משובחת עם אווירה שמחה ועליזה, קל יותר לשכנעו שאם לא ילך לישון כעת (הרי ממילא כעת אינו לומד), יהיה עייף מחר בסעודה ויפסיד את כל האווירה. כך יקל עלינו כהורים לשכנעו במידת הצורך ללכת לישון בלילה כדי שלא יפסיד את סעודת היום.

אגב, יסוד גדול בחינוך: אם רוצים למנוע מהילד הנאה מסוימת מפני שאנו סבורים שמדובר בהנאה שאינה מתאימה לילדינו, יש להשתדל לשכנעו שאיננו רוצים לקחת ממנו את ההנאה הזאת, אלא אדרבה אנו רוצים לתת לו דבר גדול יותר¹⁸.

דבר נוסף שיש לתת עליו את הדעת:

אולי יש כאלו שקשה להם לשמוע זאת, אבל האמת היא שחלק גדול מאד מהפתרון הטוב ביותר הוא לא "לעשות עסק" יותר מדי מעניין הלימוד בליל שבועות. אל דאגה, עוד לא הרבה זמן הם יגיעו לישיבה ושם כבר יחנכו אותם לנושא הזה.

ישנם ילדים שאם יוותרו על הלימוד בלילה הזה, הם באמת ירגישו שהפסידו עניינים גדולים ונשגבים.

הפתרון לכך: אפשר לעודד את הילדים להרבות בלימוד לפני חג השבועות, וכמובן לעשות להם מבצעים והרבה תפאורה חיצונית מסביב לנושא. אין יום בשנה שאי אפשר למצא טעם לחזק בו ביום את עניין לימוד התורה (ר"ח סיוון-באו מדבר סיני¹⁹. יום המיוחס. תחילת ג' ימי ההגבלה). אדרבה, לתת לילדים את ההרגשה שבכך מכינים את עצמם ליום השמחה של מתן תורה. בחג השבועות עצמו, ישמחו בין השאר גם על הלימוד תורה שלמדו בימים שלפני החג.

לא אכנס כאן לאופן הביצוע של מבצעים מסוג זה, אבל העיקר לתת לילד את ההרגשה שלא הפסיד ח"ו משהו רוחני בכך שלא למד בליל חג השבועות. אולי כדאי אפילו לרשום את כל השעות בהן למד הילד בהתמדה בימים שמר"ח סיוון (או אפילו משבת מברכין, או כל תאריך אחר ממנו מחליטים להתחיל את המבצע). קרוב לוודאי שיגיע למספר שעות רב יותר מילדים שיספרו רק את השעות של ליל שבועות (ואגב, לאחר החג הילדים כבר לא משקרים, ויודעים לספר מה באמת עשו בליל החג, כמה למדו, כמה השתעממו, ועוד).

הצעה נוספת שהצעתי פעם לכמה הורים (ויש שקבלוה), אך יש לעשותה רק ברצון הילד לאחר שהבין את כדאיותה: כידוע, בערך בזמן עלות השחר, תוך כדי ההכנות לתפילת שחרית, הילדים שהשתוללו ברחובה של עיר בלילה כבר "נרגעים" מעט, יש להם הרי הרבה זמן להתנמנם מתחילת התפילה עד סופה, ולהשלים את שעות השינה שהפסידו בלילה. חלקם אף שבים כבר לביתם לנוח מעט (הם כבר היו ערים כל הלילה. עכשיו אפשר לישון כדי שיהיה לו כח לספר לחברים).

¹⁸ אף במקרים בהם הילד לא מרגיש כרגע שההנאה אותה יקבל גדולה יותר מהנאה אותה הוא מפסיד, בכל זאת, הוא מבין שכך סבור ההורה/המחנך, ולא מרגיש שיש כאן מישהו שא "נגדו". הארכתני על כך בדרשתי בשבת הגדול, ובעז"ה עוד אאריך על כך במאמרי הנדפס.

¹⁹ ברוב תלמודי התורה מסיימים את הלימודים בר"ח בשעה מוקדמת יותר. וא"כ זו הזדמנות לעודד את הילד ללמוד למשל שעה או שתיים בזמן בו אינו מחוייב למסגרת הת"ת.

לימוד ליל שבועות

לאור זאת, אני מציע להורים שילדיהם מתחננים לקבל אישור ללמוד כל הלילה: להעיר את הילד לפני עלות השחר, ולשבת ללמוד איתו אז עד זמן התפילה. הצעה זו משובחת מאד בעיקר לאלו שאינם מתפללים כותיקין (ויתיעץ כל אחד עם רבותיו, אם כדאי בשביל זה להפסיד את מעלת תפילה כותיקין), ואז יכול ללמוד עם הילד כשעתיים או שלש עד תחילת התפילה. אפשרות אחרת (יכולה להיות ברת ביצוע רק אם האבא בעצמו ישן מעט בלילה): להשכים לתפילה כותיקין, ולאחר התפילה והקידוש ללכת ללמוד עם הילד במשך כמה שעות.

את שתי הפתרונות הללו אפשר לקיים גם כמסגרת לקבוצות של ילדים. כמובן שאחרי התפילה, ובמהלך סדר הלימוד יש לכבד את הילדים בהרבה מיני מטעמים שאינם רגילים לקבלם במשך (השנה).

אגב, אפשר להסביר לילדים הלומדים אז, על מעלת הלימוד בשעה זו, בה רוב הלומדים הולכים לנוח לאחר הלימוד בלילה. וכעת אנחנו מחזיקים את העולם בלימודנו. הרי גם על עניינים מסוג זה מעוררים מדי פעם.

בחלק ממסגרות הלימוד בבתי הכנסת, מבטיחים לילדים פרסים וממתקים יקרי ערך. איך להתמודד עם ההרגשה של הילד שמפסיד את הפרסים, יש פתרונות, אך לא במסגרת זו. מי שלא מצליח לפתור את הבעיה בדרך אחרת, כדאי לקנות מלאי של פרסים השווים יותר מהפרסים אותם יחלקו במסגרות השונות (כן, אם אין דרך אחרת למנוע את הקלקול, כדאי להוציא הון רב²⁰ למען חינוך ילדינו, בין במה שנוגע לסור מרע ובין במה שנוגע לעשה טוב).

לאילו שמודאגים שמא ח"ו תגרום קיום מסגרת כזו לזלזול במנהג ללמוד כל הלילה: אל דאגה, אין כל חשש שילד שבאמת רוצה להשאר ער כדי ללמוד כל הלילה, יתפתה ללכת למסגרת מסוג זה. סביר להניח כי כל ילד שאחרי כל מה ששמע על עניין הלימוד כל הלילה, בכל זאת יעדיף מסגרת כזו על פני הלימוד כל הלילה, אות היא כי אכן הוא עדיין אינו בשל ללימוד במשך כל הלילה.

---

²⁰ אגב, בחנויות ניתן למצוא פרסים זולים ביותר שימצאו חן בעיני הילדים. כיום ישנם הורים שבלי לשים לב מחדירים לילדיהם מושגים בעינייני מחירים וכד'. על ההנהגה הנכונה בעניינים אלו, בלי נדר ארחיב את הדיבור במקום אחר אי"ה.

תפילת שחרית

בבתי כנסיות רבים ממהרים מאד בתפילת שחרית ומוסף (כולל גם בהלל וקריאת התורה) של חג השבועות, וזאת כדי לא להטריח על הצבור שהיו ערים כל הלילה. מדובר גם על בתי כנסיות בהם בדרך כלל מאריכים (או מאריכים מאד) בתפילה בכל שבת ויו"ט²¹. כל בר דעת מבין שאין כל סיבה למהר את התפילה ביו"ט של שבועות יותר מכל שבת ויו"ט במשך השנה. אדרבה, עיי ברמב"ן בפרשת אמור מה שכתב על עניין התפילה וקרה"ת ביו"ט.

ככל יו"ט, גם בחג השבועות יש להתפלל בשמחה ובאופן הראוי לתפילת יו"ט מתוך שירה וזמרה. במדרש רות נאמר כי קולך ערב בהודו לה' וכו'. כלומר, ההלל נועד להאמר בשירה ובזמרה. דבר זה נאמר על כל קריאת הלל, ואין סיבה שיגרע חלקו של ההלל הנאמר בחג השבועות מחלקו של ההלל הנאמר בשביעי של פסח (אגב, אמירת ההלל בשביעי של פסח היא מנהג ולא דין).

מסתבר שרובא דעלמא מסוגלים להתפלל כראוי את כל התפילה מתחילתה ועד סופה אף לאחר לילה שלם ללא שינה (בפרט שבדרך כלל ישנים מעט בערב החג). אך מצוי מאד שמתפללים רבים נרדמים או מתנמנמים בשעת התפילה. אצל חלק גדול מאד מהנרדמים והמתנמנמים מדובר באונס גמור, ולא ידעו מאתמול שכך יארע להם. אך מי שיודע בוודאות שיש סבירות גבוהה שירדם, חובה עליו להתייעץ עם רבותיו בנושא.

כאן המקום לציין כי כמעט כל מה שנהוג לומר בחג השבועות בנוסף לסדר התפילה הקבוע, קדום יותר מהמנהג להיות נעורים בליל שבועות. אציין כאן את המקומות שמצוי מאד שנרדמים בהם:

- פסוקי דזמרה. אין צורך להביא מהמקורות מה שנאמר על פסוקי דזמרה. ודאי שחובה על כל אחד לומר פסוקי דזמרה בשלמות.
- יש בחורים וילדים שנרדמים אף בשעת חזרת הש"ץ.
- קריאת מגילת רות. מנהג קדום שיתכן שנהג כבר בזמן הגמ'. ודאי נהג בזמן מסכת סופרים.
- בזמן אמירת הפיוט 'אקדמות'. פיוט אקדמות הוא פיוט שחברו ר' מאיר שליח צבור. במקור נאמר פיוט זה כרשות למתרגם (וזה הסיבה שבקהילות רבות אומרים אותו אחר פסוק ראשון של קריאת התורה). אך גם בלא זה, יש בו עניינים גבוהים מאד. עכ"פ, מנהג אמירת הפיוט קודם הרבה למנהג ללמוד כל הלילה (כוונתי למנהג כנחלת הכלל, כי כבר בזוה"ק מדובר על חסידי קמאי שנהגו כן כיחידים).
- אצל בחורים צעירים וילדים, מצוי שנרדמים בשעת קריאת התורה. דווקא בחג השבועות-זמן מתן תורתנו, כשקוראים על קבלת התורה, מוצאים את הזמן לישון?? כמה מגוחך דבר זה. הלא המג"א כתב: לתת טעם על פי פשוטו לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם... לכן אנו צריכים לתקן דבר זה". עכ"ל. האם כך מתקנים חטא זה? נרדמים דווקא בשעת קריאת עשרת הדברות?? הלא על קריאה זו נאמר היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה.

והנה, אם רוצים לפתור את הבעיה של כאלו שקשה להם להתפלל כראוי מבלי להרדם, סבורני שיש לכך מספר פתרונות:

²¹ כאן כוונתי לאמירת התיבות במשך או במרוצה, אך בכל מקום שדברו חז"ל על ארכן וקצרן בתפילה, התכוונו לתוספת תיבות או להשמטת תיבות. מסתבר שבזמן חז"ל היה קצב אחיד לתפילה, ולא היה מצוי כל כך מי שמתפלל יותר מהר או יותר לאט. על אריכות התפילה אכתוב בעז"ה במקום אחר, ואכמ"ל.

תפילת שחרית

- א. אם אכן הציבור כל כך עייפים ויש לסיים את התפילה מוקדם יותר, אפשר להתחיל אותה בזמן מוקדם יותר. הפמ"ג כתב שבחג השבועות מותר להקדים את התפילה לפני הנץ החמה, כדי לא להטריח את הציבור שלמדו כל הלילה. כמובן שקריאת שמע אין להקדים לפני זמנה, אך את התפילה ניתן להקדים לפני הנץ (כלומר, ניתן להקדים את זמן תחילת התפילה ביותר מחצי שעה. יתכן שפסק זה לא מוסכם על כל הפוסקים (לא מצאתי מי שחולק), אך לא ראיתי מי שכתב למהר בתפילה ביום קדוש כזה. אדרבה, עיי ברמב"ן בפרשת אמור מה שכתב על עניין התפילה וקרה"ת ביו"ט.
- ב. בכמה בתי כנסיות מקדימים את קריאת מגילת רות לתפילת שחרית (אין בעיה לקראה בעלות השחר). על בית כנסת אחד שמעתי שדחו את קריאתה לשעות אחה"צ.²² אמנם, לא חזינן לרבנן דקשישי מינן דעבדי הכי.
- ג. שמעתי מכמה אברכים שבחג השבועות מתפללים כותיקין עד סוף תפילת שחרית, ולאחר מכן הולכים לנוח עד לזמן קריאת התורה במניין מאוחר (כמובן שיש להעמיד שומר, וכמעט בכל בית זה אפשרי). אולי כדאי באמת לארגן מניינים מאוחרים לקרה"ת ותפילת מוסף עבור אלו החפצים לנהוג כך.

כמובן שישאל כל אחד את רבותיו על הדרך הראויה בעניין זה.

קידוש היום

מנהג אכילת מאכלי חלב נזכר כבר אצל רבותינו הראשונים, ונהג בקהילות רבות במשך מאות שנים. בזמננו, אצל רבים נדחק המנהג ולא נשאר אלא זכר ממנו המתבטא בטעימת עוגות גבינה לאחר הקידוש שלפני שינת הבקר. לפי הטעמים העיקריים של המנהג, עניינו דווקא בסעודת היום. למעשה, רוב הנעורים בלילה מוכרחים לקדש ולאכול מעט, אך אינם יכולים בשעה זו לשבת לסעודה גדולה ומכובדת של יו"ט, ולכן דוחים את הסעודה העיקרית לשעת הצהריים. חשוב מאד גם בקידוש לשיר מעט ולדבר דברי תורה מעניין היום.

מנוחה לאחר הלימוד

בשנים האחרונות אני שומע יותר ויותר כאלו שמדברים על כך שגם ביום צריך ללמוד, ומי שיכול יחזור לבית המדרש מיד אחרי הקידוש. איני מכיר את טבעם של כל בני האדם, אך ברור לי שכמעט ואין בנמצא בן אדם שיכול גם: ללמוד לילה שלם, גם להתפלל כראוי, גם ללמוד מיד לאחר התפילה, וגם לקיים כהלכתה את סעודת היו"ט. הסברתי לעיל את שרש הבעיה. כאמור, לאחר הלימוד של ליל שבועות, יש להתארגן למצוות שמחת יו"ט.

²² בקהילות רבות מלכתחילה המנהג כן בכל שלשת המגילות, לקרא לפני או אחרי תפילת מנחה. ובפשטות כן הוא במסכת סופרים (עמי בכתובים עוד בנושא זה, ועוד חזון למועד).

שמחת יו"ט

סעודת יו"ט של שבועות

הבאתי לעיל את המקורות לכך שצריך להרבות בסעודה בחג השבועות. כדי לדעת מה נקרא להרבות בסעודה, עלינו לדעת כיצד נערכת סעודה של כל יו"ט.

ברמב"ם בפ"ו מהלי שביתת יו"ט, הלכה י"ט מבואר: אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה. לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו. אלא כך היא הדת. בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות קורין ושונים עד חצי היום. ואחר חצות היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום עד הלילה: עכ"ל.

וע"ש בהמשך דבריו כיצד ראויה היא השמחה. דברי הרמב"ם הובאו להלכה במ"ב (סי' תקכ"ט). **הים של שלמה** חולק אמנם על הרמב"ם בענין סדר היום (הוא סובר שיש לקיים את הסעודה בתחילת היום, וכן שלא להקדים תפילת מנחה לפני זמן מנחה קטנה (שהוא עיקר הזמן לפי רוב הפוסקים) אך מ"מ אינו חולק על עצם העניין.

כבר הזכרנו שיש טועים המרגישים שחג השבועות צריך להיות יום שבו מהנים בעיקר את הנשמה ולא את הגוף, ומצטטים את דברי הרמב"ם הללו בצורה מעוותת. אגב, בדרך כלל הם נדרשים לדון בזה דווקא לפני חג השבועות.

זה נשמע בערך כך:

הדרשן עומד וקורא בקול רם את לשון הרמב"ם:

אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה **לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו** (את המודגש, קורא בקול רם כמובן) אלא כך היא הדת: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות קורין ושונים עד **חצי היום** (לא בקול רם, אבל בהדגשה). ואחר חצות היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום עד הלילה (את המילים האחרונות קרא בטון רגיל, ממש לא בהדגשה). יש מהם שיוסיפו עוד את דברי הרמב"ם בהלכה כ': כשאדם אוכל ושותה ושמה ברגל לא ימשך ביין ובשחוק וקלות ראש ... שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו ... אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל.

וכאן מסביר כמובן מה היא אותה שמחה שיש בה עבודת היוצר וכו'. וכך בצורה כזו מעוותים את דברי הרמב"ם בלי להוסיף או לגרוע מדבריו.

בצעירותי שוחחתי פעם עם יהודי בערך כבן ארבעים (ששימש בימים ההם כמשגיח בשי"ק) על האופן הנכון בו יש לקיים מצות שמחת יו"ט. עד היום איני מבין מה הוא רצה שאבין מדבריו. הוא האריך להסביר שאנו איננו יודעים מה היא שמחה, ושי"שמחה זה דבר פנימי, ואי אפשר לדעת מי מקיים שמחת יו"ט ומי לא, ו"תסביר לי מה לפי דעתך נקרא שמחה", ועוד כהנה וכהנה.

לא אכנס כאן לוויכוחים קטנוניים בעניין, אך אציין כי כמעט על ילד יכול להבחין האם פלוני שמח או עצוב. מה שברור, שגם אם לא כל אחד יכול להסביר בצורה ברורה מה היא "שמחה", אך ודאי שכל אחד יכול להסביר מה לא נקרא שמחה²³.

²³ וכמשל הידוע על אדם שתעה ביער ופגש שם אדם נוסף, אף הוא לא מצא את דרכו. אמר לו אותו אדם: יש כאן כמה דרכים לצאת מהיער. אף אני איני יודע מה היא הדרך הנכונה, אך בדרך זו ובדרך זו הלכתי ויודע אני שאינן הדרכים הנכונות.

עם כל הכבוד, הסברים על מהות השמחה אינם "מעכבים" במצוה. משום מה, מעולם לא שמעתי דיונים והסברים מסוג זה על מצוות אחרות (למשל הנחת תפילין שיש שיטות שידיעת טעם המצוה מעכבת, נשאל בחור "מה פשר הצבע השחור? והאם אתה באמת יודע בדיוק איך התפילין מזכירות לנו יציאת מצרים? טוב, אז אנחנו לא יודעים מה היא מצוות תפילין. אולי נדחה את קיומה ליום בו נגיע לדרגת הגר"א?").

מה שברור הוא: הרמב"ם מדבר על כאלו שמקיימים מצוות שמחת חג!! ומורה להם כיצד לנהוג, אך ח"ו לא בא למעט מעניין השמחה. הרמב"ם בא ללמד אותנו כיצד לעשותה. שוחחתי פעם עם אברך יקר (המתיימר להיות דרשן) על נושא זה. כנראה משהו בעניין לא הסתדר לו רגשית, ולכן אמר לי: "מי שיקיים את דברי הרמב"ם ללמוד לפני הסעודה, יכול לקיים גם את שאר דברי הרמב"ם לשבת חמש שעות בסעודה". גם זו טעות, כאן מדבר הרמב"ם על שמחת חג, ובא רק לאפוקי שיש לקיים גם חציו לה'.

נחזור לענייננו: כאמור, לפי דברי הרמב"ם יוצא שסעודת יו"ט אורכת כחמש או שש שעות. כמובן שאים עניין להאריך כל כך הרבה בסעודה למי שאינו יודע כיצד לעשות זאת, אך ודאי שסעודת יו"ט אמורה לקחת לפחות שעתיים או שלש. כפי שהבאנו לעיל, בחג השבועות יש לשמוח יותר, וממילא גם אורך הסעודה צריך להיות לא פחות משאר יו"ט. כיום יש שאינם מסוגלים להבין את דברי הרמב"ם הללו. לקמן אבאר את הסיבה העיקרית לכך.

האם אנו יודעים כיצד לשמוח כראוי בחג השבועות? אכתוב כאן שתי עובדות:

א. שמעתי מאברך יקר שאצלם בבית, סעודת היום של שבועות לא כל כך מורגשת: יש זמן רשמי של סעודה, אך בדרך כלל כל אחד אוכל בזמן אחר, אחד קם מהשינה באמצע הסעודה, אחד קם מהסעודה אחרי המנה העיקרית וחוזר לישון וכו' וכו'. כך יוצא שבקושי יושבים ביחד.

ב. בשנה שעברה (ה' תשע"ז) כתבתי במהדורה הקודמת של קונטרס זה כי סיפר לי בחור בן שלש עשרה כי הוא עצמו לא מספיק לאכול את הסעודה עם כל המשפחה, כי בדרך כלל כשהוא מתעורר מהשינה, המשפחה כבר לקראת סוף הסעודה.

את הדברים הללו כתבתי בשנה שעברה. לאחר חג השבועות שוחחתי עם קבוצה של כעשרים ילדים בגילאי 8-9 ומעלה, על חוויותיהם בחג השבועות. נדהמתי לשמוע כי בערך עשרה ילדים מתוכם ספרו אף הם כי לא השתתפו בסעודת חג השבועות עם כל המשפחה. אחד הילדים אף הסביר לי כי: "אכלתי סעודת חג, ההורים שלי שמרו לי מהאוכל, וכשקמתי מהשינה אכלתי". אולי אצלם בבית כל מהותה של סעודת יו"ט היא האוכל, ואינה כוללת את האווירה שמסביב.

בכל בית חובה לתאם את זמן הסעודה לפי הזמן בו יוכלו כולם לשבת ביחד לסעודה מכובדת לאחר שישנו כל צרכם.

הצורה של סעודת יו"ט היא שיושבים ועושים סעודה גדולה. כמובן שבמהלך הסעודה שרים זמירות ושבחות מעניין היום וכן מאריכים בדברי תורה.

אכילת מאכלי חלב

נוהגים ברוב תפוצות ישראל לאכול מאכלי חלב בחג השבועות. כבר הזכרתי לעיל כי המנהג הישן היה – כמבואר ברמ"א ובמ"ב – לאכול בסעודת היום חלבי (ונהגו אף לבצוע על לחם הנילוש בחלב), ואח"כ (בתוך אותה סעודה) מדיחים היטב את הפה, מחליפים את המפה, ועוברים למאכלי בשר. המנהג הזה כמעט ונשתכח כיום, ונוהג רק אצל מספר משפחות המשתייכות לקהילות מסוימות. יש אומרים שהשלי"ה הקדוש ביטל את המנהג הזה, כי לפי דברי הזוה"ק אין לאכול באותה סעודה גבינה ואח"כ בשר. אכן, השלי"ה התנגד למנהג הזה, אך יש להעיר על כך שתי הערות:

ההכנה לזמן מתן תורתנו

- א. דברי השלי"ה הקדוש לא התקבלו בכל המקומות, ובמשך דורות רבים המשיכו בקהילות רבות את המנהג הזה.²⁴
- ב. השלי"ה לא ביטל את המנהג לגמרי, אלא כתב "להפסיק בברכת המזון ולהמתין שעה, ואח"כ יפרוס מפה אחרת ויערוך השלחן ובשר". כלומר, את מאכלי החלב יש לאכול בתוך סעודה, ואח"כ לעשות סעודה נוספת עם בשר.

שתיית יין בסעודה

מבואר בגמ' "אין שמחה אלא ביין". בשו"ע נפסק כי ביו"ט "קובע סעודה על היין". יש הסבורים בטעות כי יש דין לשתות רביעית יין ביו"ט. אך ודאי שקביעות סעודה על היין, אין הכוונה שתיית רביעית יין. במהלך הסעודה יש לשתות כמות כזו שמביאה לידי שמחה.

שמעתי רבים שמתרצים את מה שאינם שותים יין ביו"ט, כי אינם רגילים לשתות, ואינם אוהבים יין, או שהיין רק מזיק להם. אכן, מי שהיין מזיק לו ואינו מביא לו שמחה, מסתבר שפטור משתייתו. אך אלו שאינם אוהבים יין, בדרך כלל הסיבה היא כיוון שאינם יודעים איך לשתות יין. שמעתי ממקור מוסמך על יהודי תלמיד חכם ששאל את מרן הגרש"ז אוירבך זצוק"ל האם חייב לשתות יין ביו"ט, אף ששונא את היין, וא"כ אינו מביא לו כל שמחה. ענה לו הגרש"ז: "מה שאינך אוהב לשתות יין, הוא בגלל שאינך יודע איך לשתות. אך יהודי צריך לדעת איך לשתות". הגרש"ז הסביר לו את האופן הנכון שיש לשתות יין, ומאז התחיל אותו ת"ח להנות משתיית יין ולשתות יין בסעודות ימים טובים.

כמובן, שמי שבכל זאת אין יין משמחו, אין לו כל עניין לצער את עצמו כדי להביא עצמו כביכול לידי שמחה. על דוגמא כזו ודאי אפשר להראות באצבע כי זו אינה שמחה. מסתבר שבישיבה בסעודה גדולה ומכובדת, תך כדי שירה ואמירת דברי תורה, מקיימים גם כן את מצוות השמחה.²⁵

הצעה לתכנון סעודה באופן הנכון

כאמור, בחג השבועות יש להרבות בסעודה יותר מכל יו"ט. הבאתי לעיל את דברי הרמב"ם שכתב כיצד יש לנהוג בסעודת יו"ט. כבר כתבתי במסגרת אחרת אודות אחת הבעיות שקיימות בצבור שלנו בנושא זה: רוב הצבור הישראלי אינו מכיר צורה של סעודה. לא פעם אני שומע מאברכים את השאלה: "שש שעות סעודה אחת?? מה אפשר לאכול כל כך הרבה?". יש שמנסים להסביר שבעצם ברמב"ם כתוב רק לאכול ולשתות ולשמוח שאר היום עד הלילה", וא"כ מדובר גם על שאר מיני שמחה. לא כך משמע מלשון הרמב"ם.

כמו כן, בכמה מקורות (כגון: שו"ת"ם וספרי מנהגים) אנו מוצאים שסעודות מצוה היו אורכות כשלוש ארבע שעות, או אף יותר מזה. אכן, השאלה היא אולי "מה יש לעשות כל כך הרבה זמן?", ולא "מה יש לאכול כל כך הרבה זמן?". במסגרת ביתית של משפחה בת ששה נפשות ומעלה, השאלה אמורה להיות מיותרת. שוב, אם הצלחנו להגיע למצב שהילד לא יחפש סיבות לברוח מהסעודה, ואף למשוך את אביו משם ("יש אבות ובנים גם אחה"צ").

מכיוון שבכל זאת, קשה לשנות הרגלים. ננסה לחשוב על סעודה של שלוש שעות בלבד. מה יש לעשות? כל אחד יכול לבנות לעצמו בביתו סדר נכון (הכל לפי הרגלי הילדים באותו בית). אמנם, יש לדעת כי הילדים אינם אמורים לשבת על יד השלחן במהלך כל הסעודה. ידוע לי על משפחות בהן מקפידים מאד על כך שהילדים לא יקומו מהשלחן באמצע סעודות שבת ויו"ט. הורים אלו אינם מבינים כי סעודת שבת וסעודת יו"ט הם מדיני "עונג", ביו"ט נוסף גם עניין ה"שמחה". ילד שמכריחים אותו לשבת בשלחן, אין זה בשבילו לא עונג ולא שמחה (בפרט כשמארחים או מתארחים עם קרובי משפחה שיש להם ילדים בני גילו, שנהנה לשוחח עמם בשעת הסעודה).

²⁴ יש משפחות שבכל השנה כולה מקפידים לא לאכול באותה סעודה חלב ואח"כ בשר, אך בחג השבועות אין מקפידים על כך. כמדומה ששמעתי על הנהגה כזו בשם אחד מגדולי החסידות, אך איני זוכר כרגע בשם מי. אודה למי ששייב לי את אבדתי.

²⁵ בעניין שמחת יו"ט בזמן הזה, עיין מה שכתב ידי"ג הגר"י שווארץ שליט"א בספרו **מצות עליה לרגל כהלכתה**, עמ' קצד.

צריך לדעת איך לנהל נכון את הסעודה, כדי שהאווירה תהיה מספיק שמחה, טובה ונעימה. כמובן שהדרך אינה שווה בכל הבתים, ואף באותו בית ישנם כמה סוגים של ילדים. אך באופן כללי נראה שההנהגה הטובה ביותר היא, לקבוע מראש מה עושים בסעודה. אכתוב כאן את הצעתי כיצד לקיים סעודה שהאווירה בה מתאימה לכל ילדי המשפחה מגדול ועד קטן, ומגדולה ועד קטנה. אדגיש, כי חשוב להזהר מאד שלא להצמד בדווקא לתכנית מסויימת, כי בכל בית הדרך שונה במקצת. אני כותב את עיקרי הדברים עם אפשרות להתאימם לפי צורך הבית. אני אישית נוהג בביתי בערך על פי הסדר אותו אני מציע כאן, ובי"ה זוכים כל הסועדים לקיים את מצוות השמחה.

הצעה לתכנית סעודת יו"ט מגוונת :

- א. במהלך הסעודה יש לשתות הרבה יין בין המנות וביחד עם המנות (בעיקר עם הבשר). אין לשכוח שלקטנים מחלקים קליות ואגוזים של זמננו, שהם סוכריות, שוקולדים וכד'.
- ב. להתחיל את הסעודה עם אכילת מאכלי חלב (להכין מאכלי חלב משובחים שהילד אינו נתקל בהם סתם כך במשך השנה). אפשר לפתוח את הסעודה עם סלט פירות חלבי. לאחר מנה זו, כדאי לשיר שיר אחד או שניים מעניין היום. אחרי כל שיר אפשר לשתות כוס יין, ולחלק לילדים מעט ממתקים.
- ג. מנה נוספת חלבית (כגון: סלטים וגבינות מתובלות). לגבי גבינה צהובה בזמננו, ישאל כל אחד את רבותיו. רבים סוברים שאף אחרי גבינות קשות שלנו יש להמתין שש שעות לפני אכילת בשר, וא"כ א"א לאכלן בסעודה זו. לאחר מכן, דבר תורה על ידי אחד הילדים. כמובן שגם אחרי הדבר תורה, כדאי לחלק ממתק אחד או שניים.
- ד. מנה עיקרית חלבית (כגון: בורקס חלבי, קרעפלאך חלבי, וכד''). ואח"כ עוד שיר או דבר תורה.
- ה. מנה אחרונה חלבית.
- ו. לאחר אכילת מאכלי חלב, יש להדיח היטב את הפה, להחליף את הכלים, וכן את המפה עליה אכלו את מאכלי החלב.
- לנוהגים כהשל"ה: יש לברך ברכת המזון, להמתין כחצי שעה או שעה, ואח"כ ליטול ידיים שוב לסעודה השרית. בזמן ההמתנה בין הסעודות אפשר לצאת לסיבוב קצר, או לקיים איזה לימוד עם הילדים. אגב, עצה טובה לנוהגים כהשל"ה: לא להמתין מדי הרבה עד הסעודה הבאה, כי התאבון נסתם אחרי זמן וכמו שכתב הטור באו"ח סי' רצ"א על מנהג אביו הרא"ש בסעודה שלישית.
- ז. עוברים למאכלי בשר. פורסים מהלחם השני (שאינו חלבי). אכילת מעט מאכלים קלים. שיר או דבר תורה.
- ח. מנה עיקרית בשרית. שתיית יין יחד עם אכילת הבשר. לאחר מכן עוד שיר.
- ט. מנה אחרונה.
- י. שיר המעלות וברכת המזון.

לאחר הסעודה :

בזמן הנותר, אפשר ללכת לטיול אצל קרובים, אפשר ללכת עם הילדים לאיזו מסגרת לימוד, הכל לפי הנאת בני המשפחה.

אסיים כאן את דברי. כפי שהקדמתי בתחילה : אין מבנה אחיד של סעודה שיתאים לכל בית ובית, אך העיקרון הוא : יש לדעת מה ההלכה מחייבת, מה המנהג מחייב, ומה קודם למה. יש לתכנן מראש כיצד לקיים את כל מצוות החג כראוי. כמו כן, חשוב מאד לתת לילדים ולבנות את ההרגשה שהחג הזה, -ככל החגים האחרים בשנה- שייך לכל עם ישראל בנים ובנות כאחד.

סמוך לערב : תפילת מנחה.

סעודת נעילת החג

בבתי כנסיות רבים עורכים "סעודת נעילת החג". משום מה, חלק מהעושים כן, מנצלים את הסעודה לשירת שירי רגש ותפילה, ולא שירים שמחים. יתכן שיש לשירים אלו מקום גם בחג, אך ודאי שעיקר העניין הוא השמחה. ועל כך יש לשים את הדגש.

ערבית מוצאי יו"ט. הבדלה

אסרו חג

בגמרא ובפוסקים מבואר שיש להרבות בסעודה ביום שאחרי החג, הנקרא "אסרו חג". הירושלמי קורא ליום זה "בריה דמועדא", כלומר, בנו של החג. יש שכתבו שבאסרו חג של שבועות יש עניין להרבות בסעודה יותר מאסרו חג של פסח ושל סוכות. חשוב לקיים אז סעודה קטנה. אפשר לאכול אז את שאריות מאכלי החלב שנשארו מאתמול. כמו כן, כדאי לשיר שירים מעניין מתן תורה.

ובעז"ה, בזכות השמחה בקבלת התורה, נזכה לעלות ולגדול ולהתעלות בתורה.

נספח

הערה כללית :

שאלה (או הערה) שנשאלתי על ידי יהודי הקובע עיתים לתורה שקרא את הקונטרס: לגבי אברכים שלומדים כל השנה, וכן בחורי ישיבה וכ"ש ילדים הלומדים בת"ת, נכון שיש לשים את הדגש על הדברים הנכונים. העניין הוא שיש בעלי בתים מסכנים שבכל השנה כמעט אינם לומדים כלום. כשמגיע חג השבועות הם "תופסים את עצמם" ולומדים כל הלילה. גם את זה אתה רוצה לקחת מהם?
תשובתי :

א. כואב לראות בעלי בתים בוגרי ישיבות שאינם לומדים כלום במשך השנה (יתכן שעד לא מזמן עוד ישבו בכולל). על ההסבר של תופעה זו ועל פתרונות הבעיה, יש להרחיב הרבה את הדיבור אך לא במסגרת זו.

ב. רק בליל שבועות גם הם "תופסים את עצמם" ולומדים כל הלילה. אולי כך זה נשמע. אך ברור שמי שאינו לומד כלל, אינו מסוגל ללמוד לילה שלם גם בליל שבועות. יתכן שהוא מדמיין שלומד, ומדבר על כך כל הלילה (ואחרי כל כמה דקות הפסקה בלימוד, מעיר לחברותא "נו, ליל שבועות!!!", וכאילו חוזר ללמוד עד ההפסקה הבאה). זו המציאות, ולא יתכן אחרת. איני מכיר יהודי אחד שאין לו זמן בכלל ללמוד כל השנה (גם אם הוא עובד לפרנסתו יום שלם ואינו נח לרגע).

ג. מדוע אותו יהודי אינו מצליח למצוא רגע אחד ללמוד תורה במשך כל השנה? היתכן שיש לו הנאה וסיפוק מלימוד התורה? מסתבר שלא. מסכן, הוא עדיין לא הגיע להרגשת הטעם האמיתי של לימוד התורה. אילו היה מרגיש טעם זה, היה מנסה למצא זמן ללמוד במשך שאר ימות השנה. איך לתת טעם בלימוד? הארכתני במקום אחר.

לאור זאת, הבה נחשוב: מגיע חג השבועות-זמן מתן תורתנו, ומה אומרים לאותו יהודי מסכן? "לפחות לילה אחד בשנה תלמד תורה". כן, לילה אחד בשנה תענה את עצמך (כן, זו הרגשתו!!!), ותשב ותלמד כמה שעות. הרבה יותר הגיוני להחזיר לאותו אדם את עניין השמחה בקבלת התורה באופן אחר. כן, כדי למשוך אותו ללימוד תורה, נסביר לו כמה חשוב לשמוח ולהרבות במאכל ובמשתה ביום הזה, ולמה? כי ביום זה קבלנו את התורה. ככל שנחדד אצלו יותר את עניין השמחה בקבלת התורה, יש יותר סיכוי למשוך אותו ללימוד התורה בשמחה ובצורה הראויה.

לפרק ושמחת בחגך :

התוס' כתבו: הא דבעי ר"א בעצרת לכם לאו דוקא מקרא אלא מסברא. משום מה יש כאלו שהסברא שלהם אומרת בדיוק הפוך והם סבורים כי בחג השבועות צריכים להרגיש כמה שיותר רוחניים ועוד כהנה וכהנה. הבעיה שלהם היא, שכל בר בי רב יודע שעל פי חז"ל לא כך היא ההנהגה, אלא אדרבה צריך "שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו". כיצד מסתדרים עם זה? שוב אנו נתקלים באותה תופעה אותה הזכרתי לעיל: את החולשות מתרגמים ל"שיטה". גם כאן אנו מוצאים "הסבר למדני" לדברי חז"ל: בעלונים שונים אנו מוצאים "שאלה" בסגנון כזה: לכאורה כל אחד מבין מסברא שבחג השבועות זמן מתן תורתנו, צריך היה לשים דגש בעיקר על עניינים רוחניים של לימוד התורה וכד', והנה בחז"ל אנו רואים שדברו הרבה על הנאות הגוף הגשמיות. וכאן באים להסביר הסברים מעוותים (כל אחד לפום דרגא דיליה, ולא אכנס לנושא זה) כיצד מתיישב הרגש שלנו עם ההנהגה של חז"ל.

אני שומע דיבורים כאלו מכל מיני "מעוררים" "מתעוררים" ושאר כותבי עלונים. קשה להבין כיצד לאותם אנשים פשוט "מסברא" הפוך בדיוק ממה שלחז"ל ולרבותינו הראשונים היה פשוט "מסברא". איך שלא יהיה, בדרך כלל אותם "הוגי דעות" (אני משתמש בדווקא בכינוי זה. וד"ל) עסוקים בחג השבועות בעיקר מסביב עניינים רוחניים, וכך מנסים לחנך גם את ילדיהם ותלמידיהם.

אגב, בשנה שעברה סיפר לי אברך ששמע מילד ששאל את אביו מדוע לא קבעו להתענות בשבועות שאז הוא יום הדין על העלייה בתורה? איני מצליח להבין מי הכניס לראשו של ילד טהור סגנון חשיבה כזה. נוסף על העיוות הנזכר, הרי כידוע בראש השנה (יום הדין) כולם זוכרים את דברי הירושלמי שאנו שמחים כדי להראות שאנו בטוחים שנזכה בדין (נו, אולי גם בשבועות אנו שמחים שנזכה ב"דין").

לפרק ליל חג השבועות, תת פרק תפילת ערבית :

בעניין איחור תפילת ערבית ליל חג השבועות, כתב בספר יוסף אמצ' : אכן באמת לא ראיתי רבנן קשישי בעלי מעשה אשר בארצנו ארץ אשכנז דעבדי הכי. ובפרט אותם המדקדקים העומדים בבית ה' בלילות ... והמה לומדים ע"פ הסדר הכתוב לקמן ... ואם יתמהמהו בקידוש והתחלת אכילה עד צאת הכוכבים וגם באכילה ישהו קצת זמן מה ליתן מקום לשמחת חג הקדוש כאמרם ז"ל אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, בזה תצא קרוב לחצי הלילה ... לכן נראה לי רחמנא לבא בעי ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים ... ומותר לעשות קידוש בין השמשות כי מדאורייתא קרי בין השמשות לילה.

לפרק לימוד ליל שבועות, תת פרק השתתפות הילדים בלימוד ותכניות ליל החג :

בשנה שעברה עברתי על יד ביכ"נ מסויים בקרית ספר בסביבות השעה 5 בבקר. באותו זמן התחילו כבר את התפילה, אך מחוץ לבית הכנסת ישבו ילדים שספרו על "חוויותיהם" במהלך הלילה (בין השאר : מריבות עם ילדים מבית כנסת סמוך). ניסיתי בעדינות לשאול את אותם ילדים מדוע לא ילכו לישון לפחות עכשיו במקום להשחית את זמנם. כמובן שאף אחד מהם לא חשב לקבל את הצעתי. בשעות אחר הצהריים עברתי על יד אותו בית כנסת. שם ראיתי מה עשו ילדים אלו בשעות הלילה כאשר כבר "סיימו" ללמוד, אך עדיין לא הלכו לישון ; על יד אותו בית כנסת שוכנת צרכנייה שעובדיה רגילים לאחר סיום יום העבודה להשאיר את כל הארגזים, העגלות, הסטנדים וכדומה מחוץ לצרכנייה. הציוד מונח שם מדי לילה בלילה ומדי שבת ויו"ט, ואף אחד לא חושש שבעיר חרדית יוזק הציוד או חלילה יגנב. כשעברתי אחר הצהריים על יד אותה צרכנייה, ראיתי שעל החנייה הצמודה לצרכנייה מפוזרים כל הארגזים שהיו מונחים בצורה מסודרת. פריטים נוספים נזרקו ללא סדר על המדרכה ממול. מתי נעשו מעשים אלו? כנראה בשעות הלילה של חג השבועות תוך כדי קיום ה"מנהג" להיות נעורים בלילה.

לפרק תפילת שחרית :

על מהירות התפילה בחג השבועות. ישנם בתי כנסיות בהם אמנם ממהרים הרבה בתפילה, אך בכמה קטעים בתפילה מאריכים מאד. במה מאריכים? בברכת אהבה רבה (יום הדין על התורה!!), בתפילת שמונה עשרה (כנ"ל), י"ג מידות בהוצאת ס"ת, ועוד כמה קטעים מסוג זה. ראשית, יש לציין כי בדברי חז"ל ובדברי רבותינו הראשונים, כמעט ואין למצא התייחסות לאמירת התיבות במשך או במרוצה. בכל מקום שדברו חז"ל על ארכן וקצרן בתפילה, התכוונו לתוספת תיבות או להשמטת תיבות. מסתבר שבזמן חז"ל היה קצב אחיד לתפילה, ולא היה מצוי כל כך מי שמתפלל יותר מהר או יותר לאט. על כמה דברים בודדים נאמר שמאריכים בהם בנגון ונעימה (כגון : ברכו, ברכת כהנים, פסוקי דזמרא), אך גם שם לא נזכר שהאריכות היא בשביל הכוונה. כמו כן, לא מצינו מושג של תפילה במרוצה. יש הסבורים בטעות כי "טרחא דצבורא" הכוונה לתפילה במשך בזמן שהצבור אינם מעוניינים בכך. אך המעיין בכל המקורות נוכח לדעת כי כל מקום שנזכר "טרחא דצבורא" או יותר נכון "כבוד הצבור", מדובר על מקום שהקהל ממתניים בשתיקה (לדוג': חזן המנגן קטע שלם שכבר אמרוהו הצבור. לקהל אין כל טעם לחזור שוב על אותו קטע, אך החזן כעת מנגן את כל הקטע מתחילתו).

ההכנה לזמן מתן תורתנו

אגב, אחת הבעיות הקיימות כיום אצל רבים, היא שאינם מבינים נכון מה היא תפילה בכוונה. הם סבורים שאחר כל כמה מילים יש לעצור ולחשוב מה אמרתי (נכון שמקובל בשם החזו"א שבדיעבד אם לא כיוון בברכת אבות, יכול לכוון אחר שסיים הברכה, אך לא אמר לעשות כן לכתחילה). אך באמת, הצורה הנכונה היא שהמתפלל מבין תוך כדי אמירה את מה שמוציא מפיו (בדיוק כפי שכשמדברים עם אדם חשוב, מבינים כל מילה שאומרים).
כעת אתייחס לשני עניינים: למהירות ולאיטיות.

בנוגע למהירות התפילה בחג השבועות: אלו שבמשך השנה מתפללים באיטיות (לדוגמא: שחרית ומוסף של שבת רגילה לוקחת אצלם שעתיים וחצי), ממ"נ אם זו צורת התפילה (או עכ"פ סוג של הידור בתפילה), מדוע בחג השבועות אינם מתפללים כך? ואם אין זו צורת התפילה, מדוע בכל שבתות השנה הם מתפללים כך?

ובנוגע לאיטיות: כתבתי שיש שמאריכים בקטעים מסויימים בתפילה: באותן קהילות, האריכות בתפילה היא בעיקר בעניינים של בקשות. כפי שהזכרתי, נדמה שברכת 'אהבה רבה' היא עיקר התפילה אצלם. בכמה קהילות מקובל לחשב את זמן תחילת התפילה לפני הנץ החמה, באופן שניתן למשוך קרוב ל-10 דק'!!! בברכה זו.

בהרבה קהילות ראיתי שכל הקהל כולו מתעורר מאד באמירת י"ג מידות בהוצאת ס"ת. לא באתי ח"ו לזלזל במנהג אמירת י"ג מידות בהוצאת ס"ת, ומי שמתפלל בהתלהבות את כל התפילה, יתלהב גם באמירת י"ג מידות. העניין הוא שמנהג זה (שאגב, בקהילות רבות אינו נהוג כלל) הוא מנהג מאוחר יותר מהרבה מנהגים אחרים, ואין כל הצדקה "לשמור" את כל ההתלהבות מתחילת תפילת שחרית (כולל פסוקי דזמרה האמורים להאמר בזמרה, ק"ש וברכותיה, קריאת ההלל שאמור להאמר בקול שמחה), עד חלק זה של תחנונים. אגב, בעיה זו נפוצה בכמה מקומות גם בשאר ימים טובים.

לענייננו: יתכן שזהו חלק מחוסר ההבנה וההרגשה של עבודת ה' בשמחה. עכ"פ, מדוע לא רואים את אותה התעוררות שבברכת אהבה רבה, גם בפסוקי דזמרה? למשל במזמור 'השמים מספרים', בפסוקים המדברים על שבח ומתיקות התורה. וכן בעוד כמה מקומות בתפילה? כנראה גם כאן, השרש הוא מעין אותו שרש של מה שכתבתי בפרק ושמחת בחגך ובפרק שמחת יו"ט לגבי אותם אנשים שאינם מסוגלים לקבל את עניין עבודת ה' בשמחה.

לגופו של עניין: ננסה לחשוב כיצד נגיב כשנראה אדם המבקש טובה מחברו בכזו צורה, 'זורק' מפיו מספר שבחים במלמול חטוף, ואז מתחיל להתחנן ולבקש את בקשתו, ועוד בצורה עקבית שכל שבח זורק מפיו ואפילו נוטה להרדם באמצע, וכל בקשה שחשבה לו עומד ומתחנן? כל מי שעוסק בכתבת מכתבים לעסקני צבור וכדומה, יודע כיצד כותבים מכתב לבשר ודם. האם לא היה ראוי שלפני הקב"ה נעשה לפחות או הרבה יותר ממה שעושים לבשר ודם??

הדרך הראויה היא כמובן, את השבחים לומר בכוונה ובנגון שמחה ואת הבקשות לומר בנגון של בקשה. ואגב, כמובן שגם בזמן התפילה אין לשכוח כי זהו יו"ט, וכמובא בפוסקים נהוג להרבות יותר בנגון ונעימה בתפילת יו"ט.

